RĪGAS TEHNISKĀ UNIVERSITĀTE

Iveta Kopankina

VADĪBZINĀTNES NOZARES ZINĀTNISKIE TEKSTI UN TO TULKOJUMI: PROBLĒMAS UN RISINĀJUMI

Promocijas darba kopsavilkums

RTU Izdevniecība
Rīga 2026

RĪGAS TEHNISKĀ UNIVERSITĀTE
Liepājas akadēmija

Iveta Kopankina

Doktora studiju programmas "Valodu un literatūras studijas" doktorante

VADĪBZINĀTNES NOZARES ZINĀTNISKIE TEKSTI UN TO TULKOJUMI: PROBLĒMAS UN RISINĀJUMI

Promocijas darba kopsavilkums

Zinātniskā vadītāja
Dr. philol. AGNESE DUBOVA

Konsultante
Dr. paed. ALĪDA ZIGMUNDE

RTU Izdevniecība
Rīga 2026

Kopankina, I. Vadībzinātnes nozares zinātniskie teksti un to tulkojumi: problēmas un risinājumi. Promocijas darba kopsavilkums. Rīga: RTU Izdevniecība, 2026. 48 lpp.

Publicēts saskaņā ar RTU Liepājas akadēmijas promocijas padomes "RTU P-20" 2026. gada 19. jūnija sēdes lēmumu Nr. 04030-9.19.2/6.

RTU LIEPĀJAS AKADĒMIJA

Pateicības

Vēlos no sirds pateikties Rīgas Tehniskās universitātes Liepājas akadēmijai (bijušajai Liepājas Universitātei) par izcilo doktorantūras studiju programmu, kā arī personīgi profesorei *Dr. philol.* Ievai Ozolai par pastāvīgo atbalstu un iedrošinājumu. Īpašs paldies manai zinātniskajai vadītājai *Dr. philol.* Agnesei Dubovai, kuras vērtīgie padomi un atbalsts man deva pastāvīgu stimulu darīt vairāk; bez viņas šī promocijas darba tapšana nebūtu iespējama. Vēlos pateikties savai RTU konsultantei *Dr. paed.* Alīdai Zigmundei par ļoti noderīgajām konsultācijām, kā arī asociētajai profesorei *Dr. philol.* Dzintrai Lelei-Rozentālei un profesorei *Dr. paed.* Diānai Laiveniecei par atbalstu un izcilo doktora studiju programmas vadību.

Vāka attēlu izveidojusi Iveta Kopankina, izmantojot MI.

https://doi.org/10.7250/9789934373664
ISBN 978-9934-37-366-4 (pdf)

PROMOCIJAS DARBS IZVIRZĪTS ZINĀTNES DOKTORA GRĀDA IEGŪŠANAI RĪGAS TEHNISKĀS UNIVERSITĀTES LIEPĀJAS AKADĒMIJĀ

Promocijas darbs zinātnes doktora grāda (*Ph. D.*) iegūšanai Humanitāro un mākslas zinātņu nozaru grupas Valodniecības un literatūrzinātnes nozarē tiek publiski aizstāvēts 2026. gada 10. decembrī plkst. 15.00 RTU promocijas padomes "RTU P-20" atklātajā sēdē tiešsaistē: https://teams.microsoft.com/meet/3717554735599117?p=uQ7iqMLx5xGwF6E1MW.

OFICIĀLIE RECENZENTI

Profesore *Dr. philol.* Linda Lauze,
Rīgas Tehniskās universitātes Liepājas akadēmija

Asociētā profesore *Ph. D.* Anna Ruskana,
Viļņas Universitāte, Lietuva

Profesore *Dr. philol.* Ineta Balode,
Latvijas Universitāte, Latvija

APSTIPRINĀJUMS

Apstiprinu, ka esmu izstrādājusi šo promocijas darbu, kas iesniegts izskatīšanai Rīgas Tehniskās universitātes Liepājas akadēmijā zinātnes doktora (*Ph. D.*) grāda iegūšanai Humanitāro un mākslas zinātņu nozaru grupas Valodniecības un literatūrzinātnes nozarē. Promocijas darbs zinātniskā grāda iegūšanai nav iesniegts nevienā citā universitātē.

Iveta Kopankina (paraksts)

Datums: .....

Promocijas darbs ir uzrakstīts angļu valodā. Tajā ir ievads, piecas nodaļas, secinājumi, pieci attēli, 22 tabulas un četri pielikumi. Kopējais lappušu skaits ir 211, neskaitot pielikumus. Literatūras sarakstā ir 209 nosaukumi.

SATURS

Anotācija....5
Ievads....6
1. Zinātnes valodas teksti....13
1.1. Zinātnes valodas tekstu un to tulkojumu komunikatīvās funkcijas....13
1.2. Zinātnes valodas tekstu klasifikācija primārajos un sekundārajos tekstos....14
1.3. Zinātnes valodas tekstu klasifikācija pēc veida, jomas, stila un žanra....15
1.4. Pētījuma tekstu raksturojums un tekstu atlases kritēriji....17
2. Vadībzinātnes doktora disertāciju kopsavilkumu un to tulkojumu izpētes metodes....20
2.1. Disertāciju kopsavilkumu un to tulkojumu tekstu kontrastīvā analīze un izpēte....20
2.2. Promocijas darbā izmantoto pētījumu metožu apraksts....21
3. Vadībzinātnes doktora disertāciju kopsavilkumu makrostruktūra....23
3.1. Sekundāro zinātnisko tekstu makrostruktūras un tās atsevišķo elementu izpēte....23
3.2. Normatīvo dokumentu prasības doktora disertāciju kopsavilkumu makrostruktūrai....23
3.3. Doktora disertāciju kopsavilkumu struktūrelementi sociālajās zinātnēs....24
3.4. Nozares specifiskie formulējumi un to elementi vadībzinātnē....25
4. Mikrostruktūra vadībzinātnes doktora disertāciju kopsavilkumos....27
4.1. Primāro un sekundāro zinātnisko tekstu un to atsevišķo elementu mikrostruktūras izpēte....27
4.2. Deikse vadībzinātnes doktora disertāciju kopsavilkumos un to tulkojumos....28
4.3. Autora klātesamība vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumos angļu un latviešu valodā....30
4.3.1. Pirmās un trešās personas lietojums latviešu un angļu valodā....30
4.3.2. Evaluatīvās konstrukcijas ar *that* lietojums autora pozicionējuma formulējumos....31
4.4. Speciālā lietojuma leksika un termini disertāciju kopsavilkumos....32
5. Vadībzinātnes doktora disertāciju kopsavilkumos konstatētās problēmas un nevēlami tulkojumi....35
5.1. Viltusdraugi vadībzinātnes doktora disertāciju kopsavilkumos angļu un latviešu valodā....35
5.2. Nevēlamie formulējumi vadībzinātnes doktora disertāciju kopsavilkumos....36
Secinājumi un turpmākās izpētes perspektīvas....37
Secinājumi....37
Turpmākās izpētes perspektīvas....38
Tēzes....40
Bibliogrāfija....41
Avoti....41
Literatūras saraksts....41

Anotācija

Šajā pētījumā analizēti vadībzinātnes doktora disertāciju kopsavilkumi un to tulkojumi angļu un latviešu valodā un veikta kontrastīvā lingvistiskā izpēte. Promocijas darbā veikta teorētisko atziņu izpēte par zinātnes valodu un vadībzinātnes promocijas darbu kopsavilkumiem kā sekundāro tekstu veidu, kā arī aplūkoti ar tiem saistītie tulkošanas aspekti un problēmas; analizētas tekstu makrolingvistiskās un mikrolingvistiskās pazīmes, izstrādāta metodoloģija minēto pētījuma tekstu analīzei, noteiktas un izvērtētas vadībzinātnes doktora disertāciju kopsavilkumu tekstu tulkošanas problēmas. Izveidoti paralēlie korpusi, kas ietver 120 doktora disertāciju kopsavilkumu tekstus un to tulkojumus, kas publicēti laika posmā no 2013. līdz 2023. gadam. Pētot doktora disertāciju kopsavilkumu makrostruktūru, konstatēts, ka teksti uzrāda specifiskus teksta struktūras elementus. Tomēr ne visi šīs struktūras elementi ir sastopami katrā tekstā. Kopsavilkumu virsrakstu un tekstu formulējumu analīze ļāva noteikt leksiku, kas var tikt pārprasta un tādējādi radīt tulkošanas problēmas, tostarp viltusdraugu lietojumu tulkošanas praksē. Viltusdraugi analizēti atsevišķi, izmantojot semantisko analīzi. Izpētītas deiktiskās, retrospektīvās un prospektīvās frāzes, kā arī to tulkojumi. Īpaša uzmanība pievērsta autora klātesamības un tās formulēšanas tradīcijām angļu un latviešu valodā.
Pētījuma rezultāti aprobēti deviņās starptautiskās konferencēs un atspoguļoti astoņās publikācijās.

Atslēgvārdi. Zinātnes valoda, doktora disertāciju kopsavilkumu teksti, vadībzinātne, teksta makrostruktūra un mikrostruktūra, sastatāmā valodniecība.

Ievads

Promocijas darba pētījuma pamatā ir gan praktiskā pieredze darbā ar vadībzinātnes doktorantiem, gan citu pētnieku publikāciju izpēte. Pētījums ir veikts, lai atvieglotu doktora disertāciju kopsavilkumu rakstīšanu un tulkošanu doktorantiem un tulkotājiem, kā arī veicinātu labāku izpratni par minēto tekstu veidu.

Latvijas augstākās izglītības iestāžu doktorantiem ir atšķirīga pieredze, un tos iedvesmojušas dažādas zinātniskās rakstīšanas tradīcijas gan Latvijā, gan ārvalstīs, studenti ne vienmēr raksta un tulko doktora disertāciju kopsavilkumus un aizstāv doktora disertācijas savā *alma mater*, fakultātē vai nodaļā, turklāt minētās akadēmiskās rakstīšanas tradīcijas atšķiras ne tikai atkarībā no valsts, bet arī no augstskolas, fakultātes un specializācijas. Tas izpaužas, analizējot Latvijas augstskolu un fakultāšu ieteikumus un prasības. Minētās prasības atšķiras gan makrostruktūras un mikrostruktūras, gan formulējumu ziņā, un vadlīnijās angļu valodā nereti sastopami arī tā dēvētie tulkotāja viltusdraugi.

Saskaņā ar Latvijas normatīvajiem dokumentiem, lai saglabātu daudzvalodības tradīcijas zinātnē un veicinātu Latvijas zinātnes atpazīstamību starptautiskā vidē, doktora disertāciju kopsavilkumi ir jātulko svešvalodā, ja darbs ir rakstīts latviešu valodā, un latviešu valodā, ja darbs ir rakstīts svešvalodā. Tas rada iespēju veikt kontrastīvus pētījumus par doktora disertāciju kopsavilkumu tekstiem. Doktorantiem doktora disertāciju aizstāvēšana nodrošina pieeju akadēmiskās pētniecības pasaulei. Doktora disertāciju un to kopsavilkumu izstrādes laikā doktorantiem joprojām ir nepieciešams atbalsts un konsultācijas par dažādajām akadēmiskajām konvencijām, jo īpaši tādēļ, ka doktora disertācijas kopsavilkuma kvalitāte var būt izšķiroša zinātniskā grāda iegūšanā.

Karls Bīlers (*Karl Bühler*), Romāns Jakobsons (*Roman Jakobson*), Katarīna Raisa (*Katharina Reiss*) un Torstens Rēlke (*Torsten Roelcke*) norāda, ka zinātnes valodai ir komunikatīva funkcija (*Bühler*, 1934; *Jakobson*, 1960; *Reiss*, 1983; *Roelcke*, 2024). Pētījumi veltīti arī autora un lasītāja mijiedarbībai, attieksmei un autora klātesamībai (Biber et al., 1999), kā arī nenoteiktības (pieļāvuma) un noteiktības (kategoriskuma) formulēšanas konstrukcijām (*Swales*, 1990; *Hyland, 1998*; *Salager-Meyer*, 1994; *Markkanen* un *Schröder*, 1989). Zaks Lankasters (*Zak Lancaster*) analizē akadēmiskā diskursa lingvistiskos un ekstralingvistiskos aspektus un norāda to nozīmi tulkojuma atbilstības nodrošināšanā (2016: 120).

Komunikatīvā pieeja tulkošanu interpretē kā no konteksta atkarīgu komunikatīvu darbību (Oto Kāde (*Otto Kade*), 1968; Parvizs Džalajeri (*Parviz Jalayeri*), 2010). Lucja Bīla (*Łucja Biel*) savukārt pievēršas žanru atšķirībām tulkošanā (*Biel*, 2018). Zinātnes valodas un akadēmiskā teksta jēdziens ir aplūkots plašā pētījumu lokā (*Aaronson, 1977*; *Rabinowitz un Vogel, 2009*; *Wilson*, 2012; *Halliday*, 2004, 1987; *Halliday un Martin, 1993*; *Ventola*, 1992, 1994, 1996; *Schmied*, 2011; *O'Halloran*, 2005; *Swales*, 1990, 2004, 2011; *Schäffner*, 2019).

Analizējot zinātnes valodas tekstus, to iezīmes apskata Kens Hailends (*Ken Hyland*) (*Hyland*, 2006: 221) un Jozefs Šmīds (*Josef Schmied*) (*Schmied*, 2011: 19). Vadībzinātnes doktora disertāciju kopsavilkumi šajā darbā tiek skatīti kā sekundārie teksti. To klasifikācija saistāma ar zinātnisko tekstu daudzlīmeņu modeļiem (*Gläser*, 1990, 1998; *Göpferich*, 1995;

Weinreich, 2010; *Wright*, 2012; Laiveniece, 2015; Pipere un Znotiņa, 2018; Znotiņa, 2017; Dubova, 2019).

No profesionālās komunikācijas un speciālā lietojuma valodas (*LSP*) skatpunkta Andreasa Hansa un Evas Hansas (*Andreas Hans and Eva Hans*) un Sjū Elenas Raitas (*Sue Ellen Wright*) darbos (*Hans and Hans*, 2014; *Wright*, 2012) ir norādīts, ka zinātnes valodas tekstiem raksturīga argumentācija un pārliecināšana. Helmuta Krecenbahera (*Helmut Kretzenbacher*) pētījumā ir uzsvērts, ka minētie teksti ir kultūrspecifiski (1998: 133).

K. Hailends (2010, 2015c: 294) iepriekš minētos jautājumus aplūko akadēmiskās rakstīšanas kontekstā. Funkcionālo stilu teorija saistāma ar Romāna Jakobsona (*Roman Jakobson*) pētījumiem (1960). Jānis Rozenbergs (1995: 83–85) pievēršas zinātnes valodas stilam.

Žanrs, komunikatīvais nolūks un funkcija aplūkoti Džona Sveilza (*John Swales*) (1990) un Kena Hailenda (*Ken Hyland*) (1996, 1998) darbos. Deivids Lī (David Y. W. Lee) (2001: 37–40), Łucja Bīla (*Łucja Biel*) (2018: 152, 157) un Kristiāna Norda (*Christiane Nord*) (1997: 53) analizē žanru, reģistru (valodas lietojuma veidu) un tekstu veidus, uzsverot nepieciešamību saskaņot tulkojumu ar mērķvalodas konvencijām. Pētījumos tiek nošķirta makrostruktūra un mikrostruktūra (Valters Kintšs un Teuns van Deiks (Walter Kintsch and Teun van Dijk), 1978; Van Dijk, 1980; Teuns van Deiks un Valters Kintšs (*Teun van Dijk and Walter Kintsch*) 1983). Šī pieeja ir sastopama arī Ilzes Martinsones un Anitas Piperes (Martinsone un Pipere, 2018), Diānas Laivenieces un Agneses Dubovas (Laiveniece un Dubova, 2021), Agneses Dubovas u. c. (Dubova u. c., 2020), Sindijas Ansbergas un Agneses Dubovas (Ansberga un Dubova, 2020), kā arī Baibas Egles un Kristīnes Tomases (Egle un Tomase, 2020) latviešu zinātnes valodas pētījumos. Johans Galtungs (*Johan Galtung*) (1981, 1985) raksturo zinātniskās rakstīšanas tradīcijas dažādās kultūrās. Šī pētījuma nolūks ir uzlabot zinātnisko tekstu un to tulkojumu kvalitāti, analizējot makrostruktūru, tās elementu formulējumus un problemātiskos lietošanas gadījumus, tostarp viltusdraugus un nevajadzīgus aizguvumus.

Deikse vadībzinātnes doktora disertāciju tekstos skatīta, atsaucoties uz Čārlza Sandersa Pīrsa (*Charles Sanders Peirce*) (1932), Ronalda Langakera (*Ronald Langacker*) (2002), Karla Bīlera (*Karl Bühler*) (1990), Kirstenas Malmkjēras (*Kirsten Malmkjær*) (2009), Alana Krūza (*Alan Cruse*) (2000) un Stīvena Levinsona (*Stephen C. Levinson*) (2008) pētījumiem. Autora klātesamība analizēta, pamatojoties uz Maikla Halideja un Ruqaijas Hasanas (*M. A. K. Halliday and Ruqaiya Hasan*) (1976), Mihaila Bahtina (*Mikhail Bakhtin*) (1986), Kena Hailenda (*Ken Hyland*) (2002a, 2005a, 2009, 2015c), Alana Krūza (*Alan Cruse*) (2000), Stīvena Levinsona (*Stephen C. Levinson*) (2008), Jozefa Šmīda (*Josef Schmied*) (2014), Irenas Vasiļevas (*Irena Vassileva*) (1998, 2006, 2014), Diānas Laivenieces (2010) un Vitas Kalnbērziņas (2015) pētījumiem.

Evaluatīvās konstrukcijas ir aplūkotas Kena Hailenda un Marinas Bondi (*Ken Hyland and Marina Bondi*) (2006), Kena Hailenda un Polijas Tse (*Ken Hyland and Polly Tse*) (2005a, b) un Maikla Halideja un Kristiana Matīsena (*M. A. K. Halliday and Christian M. I. M. Matthiessen*) (2004) darbos. Specializētā leksika pētīta, pamatojoties uz Deivida Kristala (*David Crystal*) (2010), Kirstenas Malmkjēras (*Kirsten Malmkjær*) (2009), Valentīnas Skujiņas (2005) un Jura Baltiņa (2007a, b) pētījumiem.

Viltusdraugu klasifikācijas pētījuši Kristofs Šate (Christoph Schatte) (1990) un Vlodzimiežs Lipčuks (Włodzimierz Lipczuk) (1991), Jūdžins A. Nida (*Eugene A. Nida*) (1964), Džons C. Katfords (*John C. Catford*) (1965), Brigita Nērliha un Hosē Antonio Čamiso-Domingess (Brigitte Nerlich and José Antonio Chamizo-Domínguez) (2002), Džeremijs Mandejs (*Jeremy Munday*) (2009), kā arī T. Heivords un A. Mulēna (*T. Hayward and A. Moulin*) (1984), Latvijā – Juris Baldunčiks (1989, 2005), Andrejs Veisbergs (1996, 1998) un Vita Žīgure (2008).

Pētījuma aktualitāte

Līdz šim Latvijā nav analizēta aizstāvēto disertāciju kopsavilkumu makrostruktūra un mikrostruktūra angļu un latviešu valodā agrākās publikācijās, un šī pētījuma rezultāti varētu būt noderīgi gan disertāciju kopsavilkumu autoriem, gan tulkotājiem. Šis pētījums veikts ar nolūku papildināt pētījumus par zinātnisko tekstu makrostruktūru un mikrostruktūru, terminoloģiju, specifisko un profesionālo leksiku vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumos. Tādējādi to var uztvert kā mēģinājumu atvieglot disertāciju kopsavilkumu tekstu rakstīšanu un tulkošanu, kā arī dokumentēt minēto tekstu iezīmes plašākā nozīmē, izpētot, piemēram, kopsavilkumu tekstu struktūru un formulējumus. Citi svarīgi promocijas darbā pētītie aspekti ir tulkotāju viltusdraugi, kas var radīt grūtības tulkotājiem, kā arī deiktisko, retrospektīvo un prospektīvo frāžu lietojums un evaluatīvās *that* konstrukcijas minētajos tekstos.

Šī pētījuma jautājums

Kādas ir Latvijā aizstāvēto angļu un latviešu valodā rakstīto vadībzinātnes doktora disertāciju kopsavilkumos un to tulkojumos sastopamās tekstu makrolingvistiskās un mikrolingvistiskās pazīmes?

Pētījuma mērķis

Noteikt Latvijā aizstāvēto vadībzinātnes doktora disertāciju kopsavilkumu specifiskās pazīmes tekstu makrostruktūras un mikrostruktūras līmenī angļu un latviešu valodā, ko var izmantot attiecīgā teksta tipa aprakstošajos un kontrastīvajos pētījumos, kā arī veicināt minēto tekstu rakstīšanu un tulkošanu angļu un latviešu valodā, identificējot esošās lingvistiskās nepietiekamības.

Pētījuma objekts ir vadībzinātnes valoda doktora disertāciju kopsavilkumos angļu un latviešu valodā, savukārt **pētījuma priekšmets** – tekstu makrolingvistiskās un mikrolingvistiskās pazīmes vadībzinātnes doktora disertāciju kopsavilkumos un to tulkojumos angļu un latviešu valodā.

Pētījumā izvirzīti šādi **uzdevumi**: 1) veikt teorētisko atziņu apkopojumu zinātnes valodas jomā, kā arī vadībzinātnes doktora disertāciju kopsavilkumu kā sekundārā teksta tipa un ar to saistīto tulkošanas aspektu un problēmu izpēti; 2) izstrādāt kritērijus doktora disertāciju kopsavilkumu tekstu korpusa atlasei, izveidei un apstrādei, kā arī noteikt to makrolingvistiskās pazīmes un formulējumus kontrastīvajai analīzei; 3) izstrādāt metodoloģiju minēto pētāmo tekstu analīzei; 4) izveidot vadībzinātnes doktora disertāciju kopsavilkumu pētniecības korpusus angļu un latviešu valodā; 5) analizēt Latvijā aizstāvēto vadībzinātnes doktora disertāciju kopsavilkumu korpusus angļu un latviešu valodā, lai noteiktu to makrostruktūru; 6) analizēt Latvijā aizstāvēto vadībzinātnes doktora disertāciju kopsavilkumu tekstu mikrostruktūru angļu un latviešu valodā; 7) izpētīt un izvērtēt vadībzinātnes doktora disertāciju

kopsavilkumu tekstu tulkošanas problēmas; 8) izstrādāt secinājumus par pētīto tekstu iezīmēm un to tulkošanas specifiku.

Atbilstoši norādītajiem uzdevumiem izveidoti paralēli vadībzinātnes doktora disertāciju kopsavilkumu un to tulkojumu korpusi angļu un latviešu valodā. Vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumu tekstu sastatīšana un izpēte veikta ar *AntConc* palīdzību. Balstoties nelielā sākotnējā pilotpētījumā (10 teksti angļu valodā un 10 latviešu valodā) par attiecīgo tekstu ievaddaļām angļu un latviešu valodā, ir noskaidrotas izpētes kategorijas un galvenie skatpunkti, kam seko pilnvērtīga disertāciju kopsavilkumu tekstu izpēte. Veikta attiecīgo tekstu kontrastīvā izpēte angļu un latviešu valodā apkopotajos paralēlajos vadībzinātnes kopsavilkumu korpusos, lai minētajos tekstos noteiktu būtiskās atšķirības deikses lietojumā, evaluatīvajās konstrukcijās un autora klātesamības formulējumos.

Šajā pētījumā vadībzinātnes doktora disertāciju kopsavilkumi ir aplūkoti zinātniskās komunikācijas tekstu tipoloģijas un žanra kontekstā, grupējot tekstus pēc specifiskiem kritērijiem un ņemot vērā gan lingvistiskos, gan ārpuslingvistiskos aspektus.

Pētījuma novitāte

Vadībzinātnes doktora disertāciju kopsavilkumu tekstu makrostruktūra un mikrostruktūra angļu un latviešu valodā Latvijā šajā promocijas darbā ir pētīta pirmo reizi, un šī darba rezultāti var būt noderīgi gan kopsavilkumu autoriem, gan tulkotājiem. Salīdzinātas arī augstskolu vadlīnijas un normatīvo dokumentu prasības, noteiktas vadībzinātnes kopsavilkumu makrostruktūras un mikrostruktūras īpatnības, kā arī pētīta personu, telpas, laika, sociālā un diskursa deikse. Īpaša uzmanība pievērsta terminoloģijai, specializētajai leksikai, tulkošanas problēmām un evaluatīvajām konstrukcijām ar *that*.

Pētījuma ierobežojumi

Pētījums pievēršas laika posmā no 2013. līdz 2023. gadam Latvijas universitātēs aizstāvēto vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumiem atbilstoši attiecīgajām akadēmiskās rakstīšanas tradīcijām, t. i., piederībai tā dēvētajai Austrumeiropas akadēmiskās rakstīšanas tradīcijai, konkrētāk – akadēmiskās rakstīšanas tradīcijai Latvijas universitātēs. Uzmanība tiek pievērsta komunikatīvo funkciju izklāstam, kā arī specifiskām iezīmēm un tulkošanas problēmām, kas atspoguļotas disertāciju kopsavilkuma tekstos. Pētījumā nav analizēti citi zinātnisko tekstu veidi, piemēram, zinātniskie raksti, netiek aplūkota akadēmiskās rakstīšanas mācīšanas un apguves metodika, kā arī netiek veikta vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumu diahroniskā analīze.

Pētījuma apjoms

No 2013. līdz 2023. gadam Vadībzinātnes nozares Biznesa administrācijas apakšnozarē aizstāvēto disertāciju 30 kopsavilkumu teksti angļu valodā un to tulkojumi latviešu valodā un 30 disertāciju kopsavilkumu teksti latviešu valodā un to tulkojumi angļu valodā. Kopumā – 120 kopsavilkumu teksti disertācijām, kas aizstāvētas Latvijas Universitātē (LU), Rīgas Tehniskajā universitātē (RTU), Banku Augstskolā, Biznesa augstskolā "Turība", Biznesa, mākslas un tehnoloģiju augstskolā RISEBA un Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitātē.

Promocijas darba teorētiskā un praktiskā nozīme

Darbā veikts zinātnes valodas jomas pētījumu teorētisko atziņu izvērtējums, analizēti pētījumi par disertāciju kopsavilkumu sekundāro teksta veidu vadībzinātnē un ar to saistītiem tulkošanas aspektiem un problēmām; izpētītas tekstu makrolingvistiskās pazīmes un formulējumi, izstrādāta pētījuma tekstu analīzes metodika, aplūkotas un izvērtētas problēmas vadībzinātnes

disertāciju kopsavilkumu tekstu tulkošanā. Ir izveidoti paralēli specializēti disertāciju kopsavilkumu tekstu un to tulkojumu korpusi angļu-latviešu un latviešu-angļu valodā. Latvijas augstskolu kopsavilkumu analizēto tekstu struktūrā ir gan kopīgi, gan atšķirīgi elementi. Kopsavilkumu nodaļu un apakšnodaļu valodiskie formulējumi ir ļāvuši noteikt leksiku, kas varētu tikt pārprasta un raisīt tulkošanas problēmas, tostarp tulkotāja viltusdraugu izmantošanu. Viltusdraugi ir izpētīti, izmantojot semasioloģisko analīzi. Ir izpētītas deiktiskās, retrospektīvās un prospektīvās frāzes un to tulkojumi. Īpaša uzmanība pievērsta autora klātesamības un tās formulēšanas tradīcijām angļu un latviešu valodā. No sastatāmās valodniecības, tulkošanas zinātnes un starpkultūru zinātniskās komunikācijas viedokļa šajā promocijas darbā izklāstītie vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumu izpētes rezultāti varētu būt noderīgi plašam pētnieku lokam. Šāda veida pētījumus var veikt arī citās disciplīnās. Doktorantiem un tulkotājiem būtu ieteicams pievērst īpašu uzmanību disertāciju (promocijas darbu) kopsavilkumu tekstu angļu valodas formulējumu tulkojumam, piemēram, *aim*, *goal* un *purpose*, jo visiem šiem formulējumiem latviešu valodā ir viens ekvivalents, proti, mērķis, savukārt termins *research objectives* paskaidro pētījuma mērķi. Šī pētījuma rezultāti liecina, ka vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumu tekstu tulkojumos no angļu valodas uz latviešu valodu ir konstatēti viltusdraugi, un šo kļūdu konstatēšana var palīdzēt promocijas darbu autoriem un tulkotājiem.

Promocijas darba struktūra un saturs

Promocijas darbā ir ievads, piecas nodaļas, katrā doti attiecīgās nodaļas galvenie secinājumi, nodaļa, kurā sniegti galīgie secinājumi, tēzes un visaptveroša bibliogrāfija, kas ietver avotu sarakstu un literatūras sarakstu, kā arī četri pielikumi, kopā – 211 lappuses. Pirmajā nodaļā raksturots pētniecības *status quo* zinātnes valodas jomā, it īpaši – kā tas attiecināms uz vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumu tekstiem, kā arī raksturoti teksti un to atlases kritēriji šim pētījumam. Otrajā nodaļā aplūkotas vadībzinātnes doktora disertāciju kopsavilkumu un to tulkojumu izpētes metodes. Trešajā nodaļā analizēta vadībzinātnes doktora disertāciju kopsavilkumu tekstu makrostruktūra, kā arī normatīvo dokumentu prasības doktora disertāciju (promocijas darbu) kopsavilkumu makrostruktūrai, nozares tekstiem raksturīgie struktūras elementi un formulējumi vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumos. Ceturtajā nodaļā izklāstīts pētījums par vadībzinātnes doktora disertāciju kopsavilkumu tekstu mikrostruktūru, deikses izmantošanu, autora klātesamību, evaluatīvajām konstrukcijām, speciālā lietojuma leksiku un terminiem kopsavilkumos un to tulkojumos. Piektajā nodaļā raksturotas vadībzinātnes doktora disertāciju kopsavilkumos konstatētās tulkošanas problēmas un nevēlamie tulkojumi, piemēram, viltusdraugu un nevēlamu formulējumu izmantošana.

Secinājumu un turpmāko pētījumu perspektīvu nodaļā, balstoties apkopotajā lingvistiskajā materiālā, apkopoti promocijas darbā izklāstītie teorētiskie un praktiskie priekšlikumi. Turklāt ir ieskicēti iespējamie nākotnes pētījumu virzieni. Pielikumos uzskaitīti visbiežāk lietotie statistikas termini vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumos angļu un latviešu valodā, piedāvāta konstatēto viltusdraugu analīze, kā arī norādīti promocijas darbā lietotie akronīmi un saīsinājumi.

Pētījumu rezultātu aprobēšana

Pētījuma rezultāti aprobēti deviņās zinātniskajās konferencēs.

1. Kopankina, I. Corpora-based Study of Management Science Dissertation Summary Texts in English and Latvian. 29. Starptautiskā zinātniskā konference "Vārds un tā pētīšanas aspekti". Liepāja, 2024. gada 28.–29. novembrī.

2. Kopankina, I. First and third person mentions of the author in management science dissertation summaries in English and Latvian. 27. Starptautiskā zinātniskā konference "Vārds un tā pētīšanas aspekti". Liepāja, 2022. gada 24.–25. novembrī.

3. Kopankina, I. The Author's Voice in Management Science Dissertation Summaries in English and Latvian. "NatAcLang2021". 2nd Interdisciplinary Conference on National Languages in Academic Research and Higher Education. Tallina, 2021. gada 7.–8. oktobrī.

4. Kopankina, I. A Contrastive Study of Management Science Theses Summary Texts in English and Latvian. CLARIN Annual Conference 2020 (Virtual Event), 2020. gada 5.–6. oktobrī.

5. Kopankina, I., Viļums A. Deiktiskās, prospektīvās un retrospektīvās frāzes zinātnes valodā. 25. Starptautiskā zinātniskā konference "Vārds un tā pētīšanas aspekti". Liepāja, 2020. gada 26.–27. novembrī.

6. Kopankina, I. Viltusdraugi vadībzinātnes promocijas darbu kopsavilkumos angļu un latviešu valodā. 25. Starptautiskā zinātniskā konference "Vārds un tā pētīšanas aspekti". Liepāja, 2019. gada 28.–29. novembrī.

7. Kopankina, I., Macrostructure and Wording in the Texts of Doctoral Dissertation Summaries in Management Science. 5. Starptautiskā jauno zinātnieku konference *Via Scientiarium*, Ventspils, 2019. gada 12. aprīlī.

8. Kopankina, I. Mērķa un uzdevumu valodiskie formulējumi vadībzinātnes jomas promocijas darbu kopsavilkumu tulkojumos, Latvijas Universitātes 77. starptautiskās zinātniskās konferences sekcija "Zinātnes valoda" Rīga, 2019. gada 29. martā.

9. Kopankina, I. Vadībzinātnes jomas zinātnisko tekstu ievaddaļu makrostruktūras un mikrostruktūras sākotnējās izpētes rezultāti. 23. Starptautiskā zinātniskā konference "Vārds un tā pētīšanas aspekti". Liepāja, 2019. gada 28.–29. novembrī.

Par pētījuma rezultātiem publicēti astoņi zinātniski raksti un tēzes.

1. Kopankina I. (2026). Expression of Authorial Stance in Management Science Dissertation Summary Texts and their Translations in Latvian and English. *Sustainable Multilingualism,* Kauņa: Vītauta Lielā universitātes Svešvalodu institūts. Raksts pieņemts publicēšanai.

2. Kopankina, I. 2023. Macrostructure and Wording in the Texts of Doctoral Dissertation Summaries in Management Science. *5. Starptautiskās jauno zinātnieku konferences Via Scientiarium rakstu krājums.* Andrejs Gorbunovs, Valērijs Sergejevs, un Rafael Martin Calvo (red.). Ventspils / Liepāja: Ventspils Augstskola / Liepājas Universitāte, 110–123.

3. Kopankina, I. 2020. A Contrastive Study of Management Science Theses Summary Texts in English and Latvian. *CLARIN 2020 Book of Abstracts.* Pieejams: https://www.clarin.eu/content/clarin2020-book-abstracts.

4. Kopankina, I., Viļums A. 2021. Deiktiskās, prospektīvās un retrospektīvās frāzes zinātnes valodā. *Vārds un tā pētīšanas aspekti: rakstu krājums*, 25 (I). Gunta Smiltniece un Linda Lauze (red.). Liepāja: LiePA, 63–71.

5. Egle, B., Kopankina, I., Tomase, K. 2021. Zinātniskais raksts un tā makrostruktūra. Sociālās zinātnes. *Zinātnes valoda: stils, teksts, konteksts.* Agnese Dubova (atb. red.). Rīga: Zinātne, 145–152.

6. Kopankina, I. 2020. Viltusdraugi vadībzinātnes promocijas darbu kopsavilkumos angļu un latviešu valodā. *Vārds un tā pētīšanas aspekti: rakstu krājums,* 24 (2), Gunta Smiltniece un Linda Lauze (red.). Liepāja: LiePA, 325–338.

7. Kopankina, I. 2020. Vadībzinātnes jomas zinātnisko tekstu ievaddaļu makrostruktūras un mikrostruktūras sākotnējās izpētes rezultāti. *Vārds un tā pētīšanas aspekti: rakstu krājums*, 23 (1). Gunta Smiltniece un Linda Lauze (red.). Liepāja: LiepA, 60–69.

8. Kopankina, I. (2019). Mērķa un uzdevumu valodiskie formulējumi vadībzinātnes jomas promocijas darbu kopsavilkumu tulkojumos. *Konferences Zinātnes valoda materiāli*. Agnese Dubova (red.). Liepāja: LiePA, 16–18. Pieejams: https://dom.lndb.lv/data/obj/800391.html.

Dalība pētniecības projektā

Latvijas Zinātnes padomes fundamentālo un lietišķo pētījumu projekts "Latviešu zinātnes valoda intralingvālā aspektā", 2018–2020, Ventspils Augstskola, Liepājas Universitāte, projekta Nr.: Izp-2018/2-0131 (Latvijas Zinātņu akadēmijas Atzinības raksts).

1. Zinātnes valodas teksti

Zinātnes valodu veido zinātņu nozaru tradīcijas, institucionālās konvencijas un komunikatīvais konteksts. Pirmajā nodaļā izklāstīti galvenie teorētiskie priekšnoteikumi, kas ir būtiski vadībzinātnes doktora disertāciju kopsavilkumu kā atsevišķa teksta veida izpētei.

M. A. K. Halidejs (*Halliday*, 2004: 49) zinātnes valodu raksturo kā diskursa formu, ar kuras starpniecību norisinās zinātniskā darbība. Zinātnes valoda ne vien atspoguļo konceptuālās struktūras, bet arī aktīvi piedalās to veidošanā (*Halliday*, 2004: 207); tāpēc tā pastāvīgi attīstās zinātnes nozaru un komunikatīvās prakses ietvaros.

Zinātnes valodas jēdziens ir cieši saistīts ar teksta jēdzienu. Zinātniskie teksti pētīti no dažādiem skatpunktiem. A. Vilsons (*Wilson*, 2012: 346) uzsver tekstualitātes saistību ar kultūras un interpretācijas procesiem, savukārt M. A. K. Halidejs (*Halliday*, 1998: 24) norāda uz interpretācijas nepieciešamību, lai zināšanas iegūtu strukturētu nozīmi.

Šajā promocijas darbā nošķirti zinātnes valodas, zinātniskās rakstīšanas stila un nozares speciālā lietojuma valodas jēdzieni. Zinātnes valodu var aplūkot gan kā specializētas komunikācijas jomu, gan kā sistēmu ar raksturīgām komunikatīvām un strukturālām iezīmēm.

Pētījumi minētajā jomā ietver akadēmisko rakstīšanu, angļu valodu īpašiem mērķiem (*ESP*) un angļu valodu akadēmiskiem mērķiem (*EAP*) no zinātnisko tekstu sistēmiskiem aprakstiem (Maikla Aleksandra Kērkvuda Halideja (*Michael Alexander Kirkwood Halliday*) 1987; Maikla Aleksandra Kērkvuda Halideja un Džeimsa R. Martina (*M. A. K. Halliday* un *J. R. Martin*, 1993); Eijas Ventolas (*Eija Ventola*, 1996) pētījumos līdz disciplinārai un žanra analīzei K. O'Haloranas (*K. O'Halloran*, 2005) un Džona M. Sveilza (*J. M. Swales*, 1990, 2004, 2011) rakstos.

Maikls Aleksandrs Kērkvuds Halidejs un Džeimss R. Martins (*M. A. K. Halliday and J. R. Martin*, 1993: 8) uzsver, ka zinātniskā valoda atspoguļo valodas konstruktīvo potenciālu kopumā un tās izpēte veicina gan disciplināros pētījumus, gan vispārīgās valodniecības attīstību.

Tulkotāju pienākums ir precīzi tulkot zinātnes valodas tekstu oriģinālvalodā izteikto nozīmi. Kristīna Karoli (*Krisztina Károly*) norāda, ka zinātnes tekstu tulkošanai ir nepieciešamas lingvistiskas, disciplināras un instrumentālas kompetences (2024: 5). No tā secināms, ka zinātnes tekstu tulkošana aptver ne tikai filoloģiskos aspektus, bet arī ietver epistēmisko un disciplināro kompetenci (Károly, 2024: 15). Tādēļ pētījumā vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumi un to tulkojumi tiek analizēti plašākā komunikatīvā un disciplinārā kontekstā.

1.1. Zinātnes valodas tekstu un to tulkojumu komunikatīvās funkcijas

Nozīmes pārnešana no avotteksta uz mērķtekstu neaprobežojas tikai ar lingvistisko ekvivalenci, to ietekmē arī teksta izmantošanas komunikatīvā situācija. Katarīna Raisa (*Katharina Reiss*) raksta, ka komunikatīvā tulkošana pievēršas ekvivalencei visa teksta līmenī, ņemot vērā sintaktiskos, semantiskos un pragmatiskos aspektus, kā arī situatīvo un sociokultūras kontekstu (1983: 302). Kristīna Šefnere (*Christina Schäffner*) norāda, ka tulkošanu var uzskatīt par komunikāciju pāri valodu un kultūras robežām (2019: 28).

Zinātnisko tekstu komunikatīvās iezīmes var raksturot, izmantojot valodas

modeļus. Karla Bīlera Organona modelī (1934/2011) valoda aplūkota kā saziņas līdzeklis, izšķirot trīs funkcijas: attēlojuma funkciju (*Darstellungsfunktion*), ekspresīvo funkciju (*Ausdrucksfunktion*) un apelatīvo funkciju (*Appellfunktion*). Disertāciju kopsavilkumos šīs funkcijas var būt saistītas ar pētījuma satura izklāstu, autora klātesamību un orientāciju uz lasītāju.

R. Jēkabsons (*R. Jakobson*) identificē sešas valodas funkcijas: referenciālo, emocionālo, konatīvo, fātisko, metalingvālo un poētisko funkciju (1960: 66–68). Disertāciju kopsavilkumos pētnieks ir teksta autors, akadēmiskā kopiena – tā adresāts, savukārt pats kopsavilkums veido vēstījumu, kas organizēts atbilstoši nozares konvencijām. Torstena Rēlkes (*Torsten Roelcke*) izstrādātajā modelī (*Roelcke*, 2024) savukārt apskatīta nozares valoda, kā arī tās lietojums profesionālajos kontekstos.

Disertāciju kopsavilkumu tekstiem ir vairākas komunikatīvas funkcijas – tie atspoguļo pētījuma mērķus, metodoloģiju un rezultātus (attēlojuma funkcija), atklāj autora klātesamību un attieksmi (ekspresīvā funkcija), kā arī nodrošina lasītāja iesaisti (apelatīvā funkcija). Vienlaikus minētie teksti veicina arī zināšanu izplatīšanu.

Zinātnisko komunikāciju nosaka diskursa kopienu konvencijas. Dž. Sveilzs (1990) un K. Hailends (2008) atzīmē, ka šādu kopienu kopīgās iezīmes ir: kopīgi mērķi; tās atpazīst žanrus; tām ir kopīga speciālā lietojuma leksika.

No tulkošanas viedokļa ir jāņem vērā žanra konvencijas, auditorijas uztvere un disciplinārās normas gan avotvalodā, gan mērķvalodās. Tas attiecas arī uz vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumiem, paturot prātā, ka šie kopsavilkumi ir adresēti starptautiskajai zinātniskajai auditorijai.

Pētījumos par akadēmisko rakstīšanu uzsvērts arī šo tekstu skaidrs izklāsts, koherences ievērošana un izpratne par mērķauditoriju, kā arī lingvistisko formulējumu, piemēram, autora piesardzības izpausmes un novērtējuma izmantošana (Biber et al., 1999; Hyland, 1998; Swales, 1990). Minētās pazīmes veicina efektīvu nozīmes pārnesi, tāpēc to tulkošanā ir nepieciešama īpaša uzmanība. Tātad, disertāciju kopsavilkumu tulkošanu var uzskatīt par specializētu komunikatīvu darbību, kas prasa gan lingvistisku, gan ekstralingvistisku kompetenci, kā arī izpratni par terminoloģiju, diskursa konvencijām un sociokulturālo kontekstu. Tulkotāja uzdevums ir nodrošināt, lai oriģinālteksta komunikatīvais mērķis tiktu saglabāts mērķa valodā.

1.2. Zinātnes valodas tekstu klasifikācija primārajos un sekundārajos tekstos

Primārie teksti ir zinātnes valodas oriģinālteksti, kas atspoguļo jaunus zinātniskos atklājumus, piemēram, doktora disertācijas. Sekundārajos tekstos apkopoti vai interpretēti primārie teksti. Kornēlija Veinreiha (*Cornelia Weinreich*) definē sekundāros tekstus kā primāro tekstu izklāstus saīsinātā formā (2010: 42–44). Zuzanna Gēpferiha (*Susanne Göpferich*) (1995: 132) raksturo sekundāros tekstus kā atvasinātus tekstus, kas ir cieši saistīti ar primārajiem tekstiem, bet ko var publicēt neatkarīgi no primārajiem tekstiem. Disertāciju kopsavilkumu teksti ietilpst šajā kategorijā.

Rozmarijas Glēzeres (*Rosemarie Gläser*) (1990, 1998) daudzlīmeņu klasifikācijā teksti iedalīti pēc komunikatīvās simetrijas, funkcijas un tekstualitātes. Disertācijas ir specializētie primārie teksti, kas rada jaunas zināšanas. Disertāciju kopsavilkumi ir atvasināti teksti, kas sniedz koncentrētu informāciju par primāro pētījumu.

Z. Gēpferihas (1995: 124) specializēto tekstu tipoloģijā teksti, kas apkopo zināšanas, ir iedalīti atsevišķā kategorijā, kam atbilst disertāciju kopsavilkumi. S. E. Raita (*Wright*, 2012) uzsver šādu klasifikāciju nozīmi tulkošanas praksē.

Latvijas pētnieces Diāna Laiveniece (2015), Anita Pipere un Inga Znotiņa (2018) izšķir primāros un sekundāros tekstus, kā arī paratekstus. Pamatojoties uz minētajām klasifikācijām, disertāciju kopsavilkumi tiek uzskatīti par autonomiem sekundārajiem tekstiem.

1.3. Zinātnes valodas tekstu klasifikācija pēc veida, jomas, stila un žanra

Šajā promocijas darbā teksta veidu, stilu un žanru klasifikācija zinātnes valodā tiek aplūkota, izmantojot daudzlīmeņu teksta modeļus. Vācu valodniecībā daži pētnieki izšķir *Texttyp* (tekstu tips) un *Textsorte* (tekstu veids) – Margotas Heinemanes un Volfganga Heinemana (Margot Heinemann, Wolfgang Heinemann) tipoloģiskajā modelī teksta tipiem piedēvēts visabstraktākās pakāpes līmenis (2002: 143), savukārt tekstu veids galvenokārt tiek izmantots, lai noteiktu tekstu vispārējo raksturojumu rakstveida komunikācijā. J. Šmīds (Schmied, 2011: 19), citējot K. Hailandu (2006: 221), atzīmē, ka labai akadēmiskajai rakstīšanai ir jābūt skaidrai, labi strukturētai un intertekstuālai. J. Šmīds (2014: 1) arī uzsver, ka izpratne par akadēmisko rakstīšanu ir mainījusies no formālas teksta uztveres uz funkcionālu uztveri, pievēršoties autoriem, lasītājiem un diskursa kopienām. H. L. Krecenbahers (*Kretzenbacher*, 1998: 137) raksturo zinātnes valodas tekstus kā argumentētus un pārliecinošus un norāda to kultūrspecifisko raksturu. Deivids Bantons (*Bunton*, 2005: 207) savukārt atzīmē, ka akadēmisko tekstu žanra analīze daudz vairāk pievērsta zinātniskajiem rakstiem, nevis disertācijām. Dž. Šmīda prototipa pieeja akadēmiskajai rakstīšanai (*Schmied*, 2014) klasificē doktora disertācijas kā vienu no akadēmiskās rakstīšanas galvenajiem teksta veidiem, lai gan disertāciju kopsavilkumi dažādās akadēmiskajās tradīcijās ne vienmēr tiek uzskatīti par atsevišķiem dokumentiem. Tādēļ var secināt, ka teksti, kas attiecas uz zinātnes valodu, veido sistēmu, kas ietver dažādus tekstu veidus, kuru īpašības ir atkarīgas no jomas, komunikatīvā mērķa un attiecīgās akadēmiskās kopienas konvencijām, savukārt disertācijas un to kopsavilkumi ir zinātnes valodas teksti ar centrālo nozīmi minētajā klasifikācijā.

Šajā pētījumā vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumi analizēti kā profesionālās komunikācijas teksti. Plašākā nozīmē profesionālā komunikācija attiecas uz komunikatīvo praksi organizētos kontekstos, tostarp uzņēmējdarbībā un zinātnē, un uz veidiem, kā kultūra, tehnoloģijas un komunikācijas teorijas ietekmē šādu praksi (*Hans*, *Hans*, 2014: 72). Veiksmīgas profesionālās komunikācijas veidošanā būtisks ir Maikla Halideja sistēmiskais funkcionālās lingvistikas modelis (*Systemic Functional Linguistics model*) (*Halliday*, 1978: 2). Tajā izšķirtas trīs metafunkcijas: ideatīvā, interpersonālā un tekstuālā. Vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumi koncentrēti un skaidri piedāvā pētījumu rezultātus lasītājiem, kuri pārstāv galvenokārt akadēmisko, nozaru speciālistu un politikas veidotāju auditoriju. Šādu tekstu izpēte ir saistīta arī ar speciālā lietojuma angļu valodu un akadēmisko (zinātnisko) angļu valodu.

S. E. Raita (*Wright*, 2012: 2) norāda, ka no tulkošanas viedokļa zinātniskā teksta novērtēšana prasa uzmanību avota un mērķa teksta valodai, jomai, terminoloģijai, reģistram (valodas lietojuma veidam), teksta klases faktoriem, izklāsta un tulkošanas

parametriem.
S. E. Raita (2012: 1) arī uzsver, ka uzmanība jāpievērš terminu lietošanai gan avotvalodā, gan mērķvalodā. Savukārt H. L. Krecenbahers (1998: 133) skaidro, ka zinātnes valodas tekstus kopumā var uzskatīt par speciālā lietojuma tekstiem.

Vadībzinātne ir plaša starpdisciplināra joma, kas saistīta ar lēmumu pieņemšanu un problēmu risināšanu organizācijās, tā ir cieši saistīta ar ekonomiku, inženierzinātnēm, organizāciju un biznesa vadību. Lai uzlabotu lēmumu pieņemšanu un organizācijas efektivitāti, vadībzinātnē izmanto konkrētus zinātniskās analīzes principus, tostarp matemātiskos modeļus, algoritmus un statistiku (*TH-e*: 2023). Šajā ziņā vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumi ir jomai specifiski teksti. Kā norāda Tonijs Dadlijs-Evanss un Megija Sentdžona (*Tony Dudley-Evans, Maggie St John*) minēto tekstu analīzi var saistīt arī ar speciālā lietojuma angļu valodu (*ESP*), kas formulēta kā atbilde uz to studentu un pētnieku vajadzībām (1998: 122). K. Hailends (2018a: 1) raksturo speciālā lietojuma angļu valodu (*ESP*) kā jomu, kurā veic valodas izpēti un apguvi, pievēršoties konkrētu lasītāju grupu komunikatīvajām vajadzībām un praksei. Uz lasītāju orientētu pētniecības darba izklāstu kā atbilstošu angļu akadēmiskās valodas (*EAP*) prasībām, uzsverot saistību starp autoriem, institūcijām, kultūrām un konvencijām ir raksturojis
Lasītājam adresētu pētījumu kontekstā K. Hailends (Hyland, 2010: 194) aplūko komunikāciju starp autoriem, institūcijām, kultūrām un akadēmiskajām konvencijām. K. Hailends un L. Hempa-Laionsa (*Hyland*, *Hamp-Lyons*, 2002: 2) definē akadēmiskās angļu valodas (*EAP*) uzdevumus kā valodas izpēti un apguvi, pievēršoties konkrētu grupu komunikatīvajām vajadzībām un praksei akadēmiskajā kontekstā. Arī J. Šmīds (2014: 2) uzskata, ka akadēmiskā rakstīšana diskursa kopienā ir nozīmīga akadēmiskās valodas daļa, jo īpaši tādēļ, ka angļu valoda tiek izmantota kā starptautiskās saziņas valoda vai *lingua franca*. Var secināt, ka vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumus var aplūkot no speciālā lietojuma valodas (*ESP*) un akadēmiskās valodas (*EAP*) viedokļa un šajā promocijas darbā šie kopsavilkumi ir jāpēta atbilstošās jomas kontekstā.

> Vēl viens šajā promocijas darbā būtisks jēdziens ir funkcionālais stils. Šeit ir aktuāls

R. Jēkabsona valodas funkciju modelis (*Jakobson*, 1960), bet akadēmisko rakstīšanu ir definējuši arī citi autori, piemēram, Stīvs Āronsons (*Steve Aaronson*), norādot, ka labu zinātnisko stilu var atpazīt, jo to raksturo lakoniskums, skaidrība un precizitāte (1977: 2). Hermanis Rabinovičs (*Herman Rabinowitz*) un Stīvens Vogels (*Steven Vogel*) arī uzsver precizitāti, skaidrību un atbilstību patiesībai, kā arī zinātnisko rakstu sociālo un izglītojošo raksturu (2009: vii). Tāpēc zinātniskais funkcionālais stils ir saistīts ar skaidru struktūru, emocionālo neitralitāti un loģisku izklāstu. Latviešu valodniecībā J. Rozenbergs (1995: 83–85) raksturo zinātnisko funkcionālo stilu kā valodas formu, ko izmanto specializēto zināšanu izklāstam un strukturēšanai, šim stilam raksturīgs intelektuāls izklāsts, emocionāli neitrāla leksika, specializēta terminoloģija un internacionālismi.

Lai izskaidrotu vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumu komunikatīvo raksturu, ar stila jēdzienu vien nepietiek. Šajā ziņā žanra jēdziens ir precīzāks. Termins *žanrs OED-e* (2023) tiek definēts kā veids vai izpausmes forma, savukārt anglosakšu rakstīšanas tradīcijā tas bieži attiecas uz autora nodomu, piemēram, attiecībā uz naratīvajiem, procedurālajiem, eksponējošajiem, hortatīvajiem un aprakstošajiem žanriem (*GLT-e*,

2023). Dž. Sveilzs (*Swales*, 1990: 58) definē žanru kā komunikatīvu notikumu kopumu, kur dalībniekiem ir kopīgi komunikatīvie mērķi, ko atzīst atbilstošā diskursa kopienas eksperti. Vidžejs K. Bhatija (*Vijay K. Bhatia*) raksturo žanrus kā atpazīstamus, konvencionalizētus komunikatīvus notikumus, ko nosaka sociāli mērķi, disciplināras kultūras un diskursa prakses, vienlaikus uzsverot, ka žanri var attīstīties, saplūst un mainīties (2014: 26–29). Šeit nozīmīga loma ir arī K. Hailenda pētījumiem (1996; 1998; 2015b: 32; 2008: 543), jo tajos piedāvāts gramatisko konstrukciju klāsts zinātniskajos tekstos. Atšķirības starp žanru, reģistru un teksta veidu ir apsprieduši vairāki zinātnieki. Deivids Lī (*David Y. W. Lee*) norāda, ka šie termini netiek konsekventi lietoti valodniecībā un literatūrzinātnē, un uzsver, ka žanru vēlams definēt, pamatojoties uz ekstralingvistiskajiem kritērijiem, piemēram, auditoriju, mērķi un darbības veidu, savukārt teksta veids ir balstīts iekšējos lingvistiskajos kritērijos (2001: 37–47).

D. Lī arī atzīmē, ka žanrs un reģistrs dažkārt tiek izmantoti savstarpēji aizstājami, lai gan termins žanrs korpusa analīzē ir noderīgāks, jo tas attiecas uz atpazīstamām teksta kategorijām, kas saistītas ar konkrētiem sociāliem mērķiem. L. Bīla (Biel, 2018: 152) norāda, ka žanrs ir saistīts ar sociālo kontekstu, bet teksta veidi ļauj grupēt tekstus augstākā abstrakcijas līmenī.

K. Reisa un H. Dž. Vermērs (Reiss, Vermeer, 1984: 156) uzsver, ka teksta tipoloģijas palīdz tulkotājiem noteikt atbilstošu ekvivalences līmeņu hierarhiju, un K. Reisa (Reiss, 1989: 105), balstoties K. Bīlera teorijā, nošķir *Texttyp* (tekstu tipu) pēc komunikatīvās funkcijas un *Textsorte* (tekstu veidu) gan pēc lingvistiskajām īpašībām, gan konvencijām. Arī K. Norda (*Nord*, 1997: 37–53) uzsver tekstu veidu un tekstu daudzveidību, norādot, ka tulkotājiem ir nepieciešamas pragmatiskas vadlīnijas un ka tulkošanas stratēģijai jānodrošina atbilstība teksta veidam mērķa valodas kopienā.

Sistematizējot izvēlētos avotus, zinātnes valodas tekstu izpētē var izcelt vairākus galvenos pētniecības virzienus, tostarp makrostruktūras un mikrostruktūras pētījumus.

V. Kintšs un T. van Deiks (Kintsch, Van Dijk, 1978: 365; Van Dijk, Kintsch, 1983) teksta pētījumos izšķir mikrostruktūru un makrostruktūru. Zinātnes valodas tekstu makrostruktūra un mikrostruktūra ir pētīta arī latviešu valodā (Martinsone, Pipere 2018: 77; Dubova, Egle, Proveja 2020: 33; Ansberga, Dubova 2020: 235; Egle,Tomase, 2020: 281).

Sociālo zinātņu zinātnisko rakstu makrostruktūru, tostarp ekonomikas un uzņēmējdarbības nozares rakstu struktūras īpatnības, ir analizējušas B. Egle, I. Kopankina un K. Tomase (2021: 145–151). A. Dubova un D. Laiveniece (2021:85) atzīmē, ka zinātnes rakstos ir konstatēta IMRaD struktūra, un norāda, ka ir nepieciešami turpmāki pētījumi par citu disciplīnu tekstu makrostruktūru, tostarp – par vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumiem, kā arī par zinātnisko tekstu mikrostruktūru kopumā. Norādīta arī nepieciešamība pēc specializētiem korpusiem, kas sakārtoti pēc perioda, zinātņu nozares un apakšnozares, kā arī teksta veida, lai noteiktu šo tekstu specifiskās iezīmes dažādās zinātņu jomās.

1.4. Pētījuma tekstu raksturojums un tekstu atlases kritēriji

Šajā pētījumā analizētie teksti ir Latvijā rakstīto un aizstāvēto vadībzinātnes doktora disertāciju kopsavilkumi un to tulkojumi angļu un latviešu valodā. Latvijas akadēmiskajā

tradīcijā disertācijas kopsavilkums ir atsevišķs dokuments, kas izriet no disertācijas un rakstīts zinātniskajā stilā. Tas parasti ietver no 35 līdz 70 lappusēm un atspoguļo doktora disertāciju strukturālās konvencijas.

Disertāciju kopsavilkumu sagatavošanu Latvijā nosaka normatīvie dokumenti. Saskaņā ar MK noteikumiem Nr. 1001 "Doktora grāda piešķiršanas kārtība un kritēriji" (MK: 2005) kopsavilkumam jābūt latviešu valodā, kā arī jānodrošina tulkojums svešvalodā. Valsts valodas likums nosaka, ka zinātniskā grāda piešķiršanai nepieciešamie dokumenti iesniedzami valsts valodā vai svešvalodā ar kopsavilkumu latviešu valodā (VVL, 2000). Šie normatīvie dokumenti nodrošina pētniecības rezultātu starptautisko izplatīšanu un latviešu valodas kā zinātnes valodas saglabāšanu.

Praksē Latvijas doktoranti kopsavilkumus raksta latviešu valodā un tulko angļu valodā, savukārt ārvalstu doktoranti raksta kopsavilkumus angļu valodā un tulko latviešu valodā. Tāpēc tulkošanai ir nozīmīga loma pētniecības rezultātu izplatīšanā. Ņemot vērā to, ka dažās valstīs disertāciju kopsavilkumi ir ievērojami īsāki, integrēti pašā darbā vai rakstīti populārzinātniskajā stilā, Latvijas modelis pārstāv atšķirīgu akadēmisko tradīciju, kurā kopsavilkums ir autonoms sekundārs zinātniskais teksts. Izpētei tika izvēlēti disertāciju kopsavilkumi, jo atšķirībā no disertāciju pilnajiem tekstiem, kopsavilkumi ir pieejami gan latviešu, gan angļu valodā, kas ļauj veikt šo tekstu un to tulkojumu kontrastīvo analīzi.

Šī pētījuma materiāls ietver elektroniski publicētus vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumus, kas aizstāvēti Latvijā no 2013. līdz 2023. gadam. Teksti izgūti no oficiālajām universitāšu un promocijas padomju vietnēm. Latviešu un angļu valodas korpusā iekļauti kopsavilkumi, kas aizstāvēti Latvijas Universitātē (LU), RISEBA, Biznesa augstskolā "Turība", Latvijas Dzīvības zinātņu un tehnoloģiju universitātē, Biznesa un finanšu augstskolā un Rīgas Tehniskajā universitātē. Angļu-latviešu tekstu korpusā ir iekļauti teksti no studiju programmām, kurās iesaistīti ārvalstu doktoranti, tostarp Latvijas Universitātes doktorantūras programmā vadībzinātnē un kopīgajā starptautiskās doktorantūras iniciatīvā. Kopumā analizēti 120 disertāciju kopsavilkumi. Izveidoti četri apakškorpusi, kas ietver 30 oriģinältekstus angļu valodā un to tulkojumus latviešu valodā, kā arī 30 oriģinältekstus latviešu valodā un tulkojumus angļu valodā. Korpusu apjomu noteica pieejamo aizstāvēto disertāciju skaits pētījuma periodā. Korpusi tika anonimizēti un augšupielādēti CLARIN-LV repozitorijā. Lai nodrošinātu starpvalodu salīdzināmību, korpusu apjoms tika aprēķināts pēc vārdlietojumu skaita. Angļu valodas apakškorpusi ietver 837 499 vārdlietojumus (388 955 vārdlietojumi tekstos, kas rakstīti angļu valodā, un 448 544 vārdlietojumi uz angļu valodu tulkotajos tekstos), savukārt latviešu valodas apakškorpusi – 669 251 vārdlietojumus (346 527 vārdlietojumi oriģinältekstos latviešu valodā un 322 724 vārdlietojumi uz latviešu valodu tulkotajos tekstos). Tā rezultātā kopējais korpusa apjoms ir 1 506 750 vārdlietojumu. Pētījums balstīts tekstu korpusos. Sākotnēji strukturālās un lingvistiskās pazīmes ir noteiktas manuāli. Pēc tam vārdu biežums analizēts, izmantojot *AntConc* programmatūru. Kvantitatīvie secinājumi ir kvalitatīvi interpretēti saistībā ar žanru konvencijām un kontrastīvajām pazīmēm angļu un latviešu akadēmiskajā rakstībā. Korpusi ir līdzsvaroti paralēlo tekstu pāru skaita ziņā un pārstāv lielāko daļu Latvijā izvēlētajā laika posmā aizstāvēto vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumu. Līdz ar to izveidotie korpusi nodrošina

ticamu pamatu šajā promocijas darbā veiktajai makrostruktūras, mikrostruktūras un tulkošanas kvalitātes izpētei.

2. Vadībzinātnes doktora disertāciju kopsavilkumu un to tulkojumu izpētes metodes

2.1. Disertāciju kopsavilkumu un to tulkojumu tekstu kontrastīvā analīze un izpēte

Kā atzīmē Jaceks Fisiaks (*Jacek Fisiak*), sastatāmo valodniecību var definēt kā valodniecības apakšnozari, kas saistīta ar divu vai vairāku valodu sastatīšanu, lai noteiktu gan līdzības, gan atšķirības starp tām (*Fisiak*, 1981: 1). Tomašs Pjotrs Kšezovskis (*Tomasz Piotr Krzeszowski*) norāda, ka klasiskajā kontrastīvajā lingvistikā jeb sastatāmajā valodniecībā terminu **kontrastīvā analīze** valodnieki lieto, lai apzīmētu valodu salīdzināšanu, proti, apraksta, sastatījuma un salīdzinājuma trešo salīdzināšanas posmu (*Krzeszowski*, 1990: 11).

Nozīmīgu aspektu, kas saistīts ar kontrastīvo analīzi, proti, žanra analīzes jēdzienu, formulē K. Malmkjēra (*Malmkjær*, 2018: 5), atzīmējot, ka žanrs ir teksts vai diskursa veids, kas tiek atpazīts pēc tam raksturīgajām formālajām, stilistiskajām iezīmēm un žanram atbilstošo tekstu funkcijām. Žanra analīze identificē šīs atšķirīgās pazīmes, kas pazīstamas kā vispārējās konvencijas, un sociālos, komunikatīvos, kultūras, kognitīvos un ideoloģiskos faktorus, kas ir žanru izmantošanas pamatā. K. Malmkjēra atzīmē, ka uz tulkošanu orientēta žanra analīze pievēršas atšķirību noteikšanai vispārējās struktūrās, konvencijās un lasītāju preferencēs dažādās valodās un kultūrās. L. Bīla (*Biel*, 2018: 151) savukārt norāda, ka konvencijas atšķiras ne tikai dažādos žanros, bet arī vienā žanrā dažādās valodās un kultūrās, jo tās veido atšķirīgs diskurss. Žanrus dažādās kultūrās lingvistiski iespējams īstenot atšķirīgi, līdz ar to vispārējās konvencijas ir kultūrspecifiskas. Atšķirības var attiekties ne tikai uz kohēzijas formulējumu veidiem, saikļiem, tekstos izmantotajām frāzēm un atsaucēm, bet arī uz augstākiem žanra analīzes līmeņiem, proti, satura konceptuālo organizāciju un retoriskajiem soļiem (*Biel*, 2018: 156). Tāpēc, nosakot atšķirības starp formulējumiem angļu un latviešu valodā vadībzinātnes doktora disertāciju kopsavilkumu tekstos, pētāmo tekstu kontrastīvā analīze paralēlajos korpusos ir nepieciešama.

Kā norāda D. Laiveniece (2021: 85), ir veikti vairāki pētījumi par zinātnes tekstiem, sastatot latviešu valodu ar vācu un angļu valodu. Dz. Lele-Rozentāle (2016) analizējusi intertekstualitāti vācu un latviešu valodā zinātniskajos rakstos. Izpētīti zinātnisko rakstu un konferenču rakstu pavadteksti vācu un latviešu valodā, t. i., pievērsta uzmanība to nosaukumu un teksta struktūras atšķirībām abās valodās (Dubova, Leitāne, Lele-Rozentāle 2009: 83–100). Analizētas arī disertāciju un konferenču materiālu kopīgās un atšķirīgās iezīmes latviešu un vācu valodā (Leitāne 2009).

Šajā promocijas darbā vispirms minēto tekstu gramatiskās un leksiskās vienības, kā arī makrostruktūras un mikrostruktūras formulējumi angļu un latviešu valodā analizēti vienpusēji, pēc tam izmantota bilaterālā metode, veicot semasioloģisko analīzi, noskaidrojot starpvalodu salīdzinājuma rezultātus. Saskaņā ar Marijas Avezedu do Kampo (*Maria de Azevedo do Campo*) pētījumiem (*Avezedo do Campo*, 1998: 42–43), bilaterālā metode atspoguļo A valodas gramatisko vai leksisko parādību nozīmi caur B valodu un uzskaita šīs pazīmes B valodā. Vispirms valodas analīze tiek veikta vienā valodā, kam seko abu valodu sastatījums (*de Avezedo do Campo*, 1998: 42–43).

Ciešamās kārtas, bezpersoniskuma un tekstu strukturālo elementu izmantošanas lingvistiskā izpēte disertāciju kopsavilkumu tekstos veikta, pamatojoties uz sastatījumu angļu un latviešu valodās.

2.2. Promocijas darbā izmantoto pētījumu metožu apraksts

Promocijas darbā ir izmantota jaukto metožu pētījuma pieeja, apvienojot kvalitatīvās un kvantitatīvās metodes. Atšķirības starp kvalitatīvajām un kvantitatīvajām metodēm lingvistiskajā pētījumā norāda Zoltāns Dērnjeji (*Zoltán Dörnyei*) (2007: 30–42). Šajā pētījumā kvantitatīvā analīze izmantota, lai noteiktu biežuma sadalījumu un sastopamību apkopotajos korpusos, savukārt kvalitatīvā analīze izmantota, lai izpētītu makrostruktūras un mikrostruktūras pazīmes, autora klātesamību, deiksi, evaluatīvās bezpersoniskās konstrukcijas un tulkošanas problēmas, piemēram, viltusdraugu lietojumu.

Pētījumā korpuslingvistiskā un kontrastīvā analīze integrētas jaukto metožu sistēmā. Korpusa rīki izmantoti gan pilotpētījumā, gan kvantitatīvās analīzes galvenajā posmā. *AntConc* programmatūra izvēlēta, pateicoties tās pieejamībai, intuitīvajai saskarnei un funkcionalitātei (*Anthony*, 2004: 7). Šīs programmatūras izmantošana ļāva salīdzināt paralēlos teksta segmentus, kas bija nepieciešams gadījumos, kad tika konstatēta publicēto kopsavilkumu un to tulkojumu neatbilstība. Korpusa rīku izmantošana nodrošināja sistemātisku autentisku datu apstrādi un atviegloja leksiski gramatisko formulējumu noteikšanas biežumu.

Korpuslingvistika šajā promocijas darbā tiek saprasta kā metodoloģiskais pamats, lai aplūkotu savstarpējo saistību starp formu un nozīmi un izpētītu tekstus kā kontekstualizētas lingvistiskās vienības (*Teubert*, 2001: 128). Šī pieeja ir piemērota, lai pētītu sintakses un leksikas saskarnē esošās leksiski gramatiskās struktūras, piemēram, kolokācijas, leksiskās kopas un bieži lietotus formulējumus, kas ir ļoti raksturīgi akadēmiskajam diskursam un nozīmīgi tulkošanai. Šajā pētījumā izmantota korpusā balstīta, nevis korpusa virzīta pieeja (*Tognini-Bonelli*, 2001: 84–85), jo apkopotie korpusi tiek izmantoti, lai pārbaudītu, pilnveidotu un pamatotu teorētiskos pieņēmumus par tekstu makrostruktūru, autora klātesamību, terminoloģiju un tulkošanas stratēģijām.

Pētījumam izveidotie korpusi ir divvirzienu paralēlie korpusi, kas ietver disertāciju kopsavilkumus latviešu valodā un to tulkojumus angļu valodā, kā arī kopsavilkumus angļu valodā un to tulkojumus latviešu valodā. Materiāls ietver no oficiāliem avotiem izgūtus no 2013. līdz 2023. gadam aizstāvēto vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumu tekstus.

Korpusi atbilst Bengta Altenberga un Silviānas Greindžeres (*Bengt Altenberg and Sylviane Granger*) (2002: 8) izstrādātajai daudzvalodu korpusu tipoloģijai, jo sevišķi attiecībā uz paralēlajiem tulkošanas korpusiem, kur atbilstošās teksta vienības oriģināltekstos un tulkojumos ir saistītas.

Pirms pamatpētījuma veikšanas izveidots pilotkorpuss, kas ietver 20 disertāciju kopsavilkumu ievaddaļu tekstus, lai noteiktu tipiskos formulējumus teksta makrostruktūrā. Tā kā disertāciju ievados tiek noteikta pētījuma niša (angļu val. *research space*) un izklāstīts pētījuma pamatojums (Swales, 1990: 141), vispirms veikta disertāciju ievaddaļu izpēte. Pēc pilotpētījuma veikšanas disertāciju kopsavilkumu makrostruktūra analizēta pilnos disertāciju kopsavilkumu tekstos un salīdzināta ar normatīvajos dokumentos un institucionālajās vadlīnijās formulētajām prasībām, kā arī ar vispāratzītiem strukturālajiem modeļiem, piemēram, C.A.R.S. un IMRaD modeļiem. Šis salīdzinājums ļāva noteikt atbilstības un novirzes no sagaidāmajām

akadēmiskajām konvencijām.

Terminoloģiskā izpēte veikta, izmantojot biežuma sarakstus, atslēgvārdu analīzi un ekvivalentu meklēšanu. Uzmanība pievērsta vadībzinātnes terminu biežumam, to tulkošanas ekvivalentiem un terminoloģijas stabilitātei tekstu korpusos. Lai noteiktu tulkošanas izvēles atbilstību un konsekvenci, identificēti viltusdraugu un paralēlo terminu variantu lietošanas gadījumi.

Darbā analizētās gramatiskās pazīmes ietver pasīvo konstrukciju un bezpersoniskuma lietojumu saistībā ar autora klātesamību, modālos darbības vārdus kā nenoteiktības (pieļāvuma) un noteiktības (kategoriskuma) iezīmētājus, kā arī laiku lietojumu dažādās teksta makrostruktūras daļās. Kā analītiskais modelis nenoteiktības un noteiktības iezīmētāju analīzei izmantots K. Hailenda autora klātesamības modelis (*Hyland*, 2005: 52–53). Aprakstošā metode izmantota, lai kontekstualizētu atlasītos piemērus un noteiktu to reprezentativitāti korpusos.

Izpētīti esošie akadēmiskās un zinātniskās valodas tekstu korpusi. Tomēr nevienā no tiem nav iekļauti bilingvāli vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumu teksti latviešu un angļu valodā. Lai novērstu identificētos pētniecības trūkumus, bija nepieciešams izveidot specializētus, jomai specifiskus paralēlos korpusus.

Tātad promocijas darbs ietver ne tikai tekstu korpusa pētījumus, bet, izmantojot jauktās izpētes metodes, apvieno sastatāmās valodniecības, žanru un diskursa analīzi. Korpusa analīzes rīki kalpo kā empīrisks instruments, lai pārbaudītu un kvantitatīvi noteiktu biežāk sastopamos modeļus, kas apskatīti teorētiskajā un kvalitatīvajā analīzē. Pētījumā integrēta vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumu tekstu makrostruktūras analīze, mikrostruktūras izpēte, terminoloģijas un viltusdraugu semasioloģiskā izpēte un tulkošanas stratēģiju izvērtējums. Apkopotie divvirzienu paralēlie korpusi izmantoti kā analītisks resurss, kas atbalsta un pamato teorētiskajās atziņās balstītus novērojumus. Tādēļ pētījumu var raksturot kā kontrastīvu un uz žanru orientētu pētījumu ar empīrisko validāciju, pamatojoties uz izveidoto tekstu korpusu.

3. Vadībzinātnes doktora disertāciju kopsavilkumu makrostruktūra

Šajā nodaļā apskatīta vadībzinātnes doktora disertāciju kopsavilkumu makrostruktūra un tās atsevišķie elementi. Izpētīti zinātnisko tekstu struktūras modeļi, normatīvo dokumentu prasības un vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumu korpusā konstatētās makrostruktūras īpatnības.

3.1. Sekundāro zinātnisko tekstu makrostruktūras un tās atsevišķo elementu izpēte

Lai izveidotu teorētiski pamatotu analītisko satvaru vadībzinātnes doktora disertāciju kopsavilkumu makrostruktūras analīzei, šajā promocijas darbā tika aplūkoti tādi modeļi kā *IMRaD*, *AIMaC* (*AIMRaD*) un *C.A.R.S*. Kopsavilkuma struktūra ir atkarīga no disertācijas veida, tāpēc vispirms tika aplūkotas disertāciju veidu klasifikācijas.

Paltridžs (*Paltridge*, 2002: 130) izšķir četrus galvenos doktora disertāciju struktūras modeļus: tradicionālo vienkāršo; tradicionālo komplekso; tematisko; zinātnisko rakstu apkopojuma modeli. Paltridžs uzsver, ka disertāciju struktūra var atšķirties atkarībā no zinātnes nozares un konteksta (2002: 134).

Latvijas vadībzinātnes doktora disertāciju kopsavilkumu korpusā tika identificēts tikai viens struktūras veids, kas atbilst tradicionālajam vienkāršajam modelim, kura pamatā ir *IMRaD* struktūra. Netika konstatētas ne tematiskās struktūras, ne zinātnisko rakstu apkopojuma struktūras. Visos analizētajos kopsavilkumos konsekventi ir ietverts ievads, materiālu un metožu izklāsts, rezultāti, diskusija ar priekšlikumiem vai ieteikumiem, secinājumi un literatūras apskats vai bibliogrāfija. Šo komponentu stabilā atkārtošanās un secība liecina, ka makrostruktūras variācijas pētītajā korpusā ir niecīgas.

Izpētei nozīmīgs ir Šmīda (*Schmied*) (2014: 32) pārskatītais *AIMaC* modelis, jo tas sasaista makrostruktūras organizāciju ar konkrētām valodas līdzekļu lietojuma pazīmēm, kas raksturo teksta makrostruktūras elementus. Šajā pētījumā iegūtie empīriskie rezultāti liecina, ka analizētie disertāciju kopsavilkumi atbilst stabilam institucionāli noteiktam formātam, kurā integrēti attiecīgie *AIMaC* elementi.

Akadēmisko tekstu organizācijas izpratni papildina arī retoriskajos posmos balstītais *C.A.R.S.* modelis. Sākotnēji tas tika izstrādāts zinātnisko rakstu ievadu analīzei, un tajā ir identificēti trīs galvenie retoriskie posmi: pētniecības jomas iezīmēšana; pētniecības nišas noteikšana; šīs nišas aizpildīšana (*Swales*, 1990: 141). Braiens Paltridžs un Sjū Stārfīlda (*Brian Paltridge and Sue Starfield*, 2007: 83), atsaucoties uz Sveilsu un Fīku (*Swales and Feak*, 1994: 175), kā arī Bantonu (*Bunton*, 2002: 67), raksturo tipiskos retoriskos posmus disertāciju ievados. Analizēto disertāciju kopsavilkumu ievaddaļas lielā mērā atbilst šīm retorisko posmu struktūrām, īpaši attiecībā uz pētījuma aktualitātes pamatošanu, pētniecības nišas identificēšanu un pētījuma mērķu formulēšanu. Iegūtie rezultāti apstiprina, ka disertāciju kopsavilkumu vispārējo makrostruktūru galvenokārt nosaka institucionālais regulējums.

3.2. Normatīvo dokumentu prasības doktora disertāciju kopsavilkumu makrostruktūrai

Latvijā iespējamos disertācijas struktūras veidus nosaka 2005. gada 30. decembra Ministru kabineta noteikumi Nr. 1001 "Zinātniskā doktora grāda piešķiršanas (promocijas) kārtība un kritēriji" (LV, 210 (3368), paredzot šādas formas: disertācija (3.1. punkts); tematiski vienota zinātnisko publikāciju kopa. Publikācijām jābūt publicētām vai pieņemtām publicēšanai zinātniskajā periodikā, kas tiek anonīmi

recenzēta, ir starptautiski pieejama zinātniskās informācijas krātuvēs un tiek citēta starptautiski pieejamās datubāzēs (3.2. punkts); monogrāfija – recenzēta zinātniska grāmata, kas veltīta vienai tēmai, ir starptautiski pieejama zinātniskās informācijas krātuvēs, satur bibliogrāfiju un kopsavilkumu svešvalodā (3.3. punkts); augstākās izglītības iestāžu un fakultāšu (studiju programmu) nolikumi arī nosaka doktora disertāciju izstrādes un aizstāvēšanas kārtību, tostarp prasības attiecībā uz disertācijas un tās kopsavilkuma struktūru. Attiecībā uz prasībām disertāciju kopsavilkumu makrostruktūrai ir būtiskas universitāšu un fakultāšu vadlīnijas. Šajā promocijas darbā analizētas to augstskolu, fakultāšu un nodaļu vadlīnijas, kurās izstrādātie disertāciju kopsavilkumi ir iekļauti pētījuma korpusos. Balstoties minētajos dokumentos, disertāciju kopsavilkumos ir identificēti šādi makrostruktūras elementi: anotācija; satura rādītājs; ievads; pētījuma aktualitāte un novitāte; disertācijas (promocijas darba) mērķi un uzdevumi; hipotēze vai tēzes aizstāvēšanai; īss metožu apraksts, kas izmantotas disertācijā; īss pētījuma teorētiskais pamatojums; galvenie rezultāti; diskusija un interpretācija; pētījuma ierobežojumi; galvenie secinājumi un priekšlikumi; zinātniskās literatūras avotu kopsavilkums; pēc doktoranta ieskatiem – pateicības vārdi personām un organizācijām, kas devušas ieguldījumu darba tapšanā.

3.3. Doktora disertāciju kopsavilkumu struktūrelementi sociālajās zinātnēs

Šajā pētījumā vispirms tika veikts neliels disertāciju kopsavilkumu ievaddaļu un to tulkojumu pilotpētījums. Nozarei raksturīgie struktūrelementi sociālajās zinātnēs saskaņā ar *Frascati* rokasgrāmatu (*FOS*, 2015) tika salīdzināti ar tiem, kas noteikti likumdošanas un normatīvajos dokumentos, tostarp universitāšu un fakultāšu vadlīnijās dažādās disciplīnās. Galvenie makrostruktūras komponenti – aktualitāte, mērķis, uzdevumi, pētniecības metodes, pētījuma objekts un priekšmets, hipotēze, novitāte, praktiskā nozīme un darba struktūra – ir konsekventi pārstāvēti abos avotu veidos. Tas apstiprina, ka ZIVS projektā identificētie nozares strukturālie elementi ir saskaņoti ar valsts reglamentēto akadēmisko praksi (Dubova un Proveja, 2018: 47).

Tajā pašā laikā konstatētas arī atšķirības galvenokārt leksiskajā līmenī, nevis kopsavilkumu struktūrā. Latvijas normatīvajos dokumentos angļu valodā bieži tiek izmantoti vairāki sinonīmi formulējumi (piemēram, *aim, purpose, objective, goal*), savukārt latviešu valodas formulējumiem raksturīga lielāka terminoloģiskā konsolidācija (piemēram, mērķis, nolūks, uzdevumi).

Tālāk pētījumā salīdzināti ZIVS projektā identificētie sociālajām zinātnēm specifiskie elementi ar šajā pētījumā konstatētajiem elementiem. Šis salīdzinājums parāda vēl ciešāku atbilstību. Papildus projektā ZIVS jau identificētajiem elementiem šī promocijas darba pētījums apstiprina konsekventu zinātnisko tēžu un galveno pētījumu rezultātu aprobācijas izklāstu. Šie elementi tiek sistemātiski norādīti gan angļu, gan latviešu valodā rakstītajos un tulkotajos vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumu tekstos un uzskatāmi par stabilas makrostruktūras sastāvdaļām.

Daži elementi, piemēram, pētniecības ierobežojumi un pētniecības jautājumi, ir norādīti gan ZIVS projekta publicētajos rezultātos, gan šī pētījuma korpusā, lai gan to precīzie formulējumi var būt atšķirīgi. Tādi elementi kā empīriskie dati un avoti, kas identificējami latviešu valodas korpusā, ne vienmēr ir skaidri norādīti tekstos angļu valodā.

Kopumā salīdzinošā analīze parāda, ka vadībzinātnes doktora disertāciju kopsavilkumu makrostruktūras organizācija precīzi atbilst sociālajās zinātnēs noteiktajiem nozares struktūras

elementiem un valsts reglamentētajām akadēmiskajām vadlīnijām. Strukturālās atšķirības netiek novērotas, atšķirības konstatētas galvenokārt leksiskās un terminoloģiskās realizācijas līmenī.

Minētā atziņa vēl vairāk pastiprina makrostruktūras analīzes galveno secinājumu – analizētajā korpusā disertāciju kopsavilkumi uzrāda vienotu, institucionāli standartizētu makrostruktūras formātu. Struktūras elementi ir stabili un paredzami, lingvistiskās variācijas iekļaujas minētajā sistēmā. Šāda standartizācija nodrošina konsekventu strukturālu pamatu turpmākai kontrastīvajai mikrostruktūras analīzei.

3.4. Nozares specifiskie formulējumi un to elementi vadībzinātnē

Lai apstiprinātu iepriekšminētos atzinumus, šajā promocijas darbā izpētīti vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumos konstatētie formulējumi.

Vispirms izpētīti kopsavilkumu teksti, kas rakstīti angļu valodā un tulkoti latviešu valodā. Iegūtie dati liecina, ka pētījumu informācijas izplatīšanas elementi ir sistemātiski izvirzīti priekšplānā: ar vienu izņēmumu formulējumi publikācijas un dalība konferencēs tiek izskatīti atsevišķi, parasti – kā pētījuma rezultātu apstiprināšana / pētījuma rezultātu aprobācija. Turklāt ieteikumi, priekšlikumi un secinājumi atbilstoši strukturēšanas tradīcijām var būt apkopoti atsevišķās nodaļās vai apakšnodaļās. Ticamība un derīgums / *reliability and validity* angļu valodas avottekstos ir norādīti, bet ne vienmēr strukturēti kā neatkarīgas apakšnodaļas. Visbeidzot, kopsavilkumos tiek izmantoti apkopojoši virsraksti (piemēram, pirmās nodaļas kopsavilkums / *summary of chapter one*), kas atspoguļo kopsavilkuma žanra sekundāro lomu un metatekstuālo orientāciju uz disertācijas nodaļu struktūru. Var secināt, ka vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumu makrostruktūra ir stabila, konstatētas kontrolētas leksiskās variācijas.

Analīze apstiprina, ka visi kopsavilkumi ietver ievaddaļas, lai gan makrostruktūras elementus var uzskaitīt ievadā vai norādīt nodaļās: vispārīgs pārskats / darba vispārīgais raksturojums / darba secīgs apraksts. Visi analizētie kopsavilkumi ietver ievadu, materiālus un metodes, rezultātus, diskusiju un priekšlikumus, secinājumus, literatūras apskatu vai bibliogrāfiju. Šo komponentu atkārtošanās un secība liecina par nelielām makrostruktūras variācijām tekstu korpusā.

Kopumā korpusa izpētes rezultāti liecina par vienotu makrostruktūru ar nelielu dažādību formulējumos. Struktūra pilnībā nesakrīt ar Dž. Sveilza *IMRaD* modeli, jo disertācijas kopsavilkums ir atsevišķs institucionāls dokuments ar atšķirīgu komunikatīvo mērķi, proti, piedāvāt strukturētu pārskatu par disertāciju, nevis reproducēt disertācijas pilnu argumentācijas gaitu. Vēl viens novērojums attiecas uz ierobežojumu izvietošanu – J. Šmīds norāda ierobežojumus *AIMaC* secinājumu daļā (2014:32), bet Latvijas akadēmiskajā tradīcijā, par ko liecina vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumu korpuss, pētījumu ierobežojumus pieņemts norādīt kopsavilkuma ievaddaļā.

Šis pētījums apstiprina, ka kopsavilkumi latviešu valodā un to tulkojumi angļu valodā lielā mērā saglabā tādus pašus makrostruktūras pamatelementus kā angļu un latviešu valodas tekstu korpuss, tomēr šajos kopsavilkumu tekstos ir lielāka daudzveidība izkārtojuma un nodaļu nosaukumu ziņā. Elementu izvietojumu un nosaukumus ietekmē arī institucionālās konvencijas. Jo īpaši tas ir novērojams paratekstos. Diemžēl augstskolu vadlīnijās makrostruktūras elementu nosaukumos konstatēti tulkotāja viltusdraugi. Piemēram, termina *disertācijas kopsavilkums* tulkojumā uz angļu valodu lietots termins *synopsis*, šāda izvēle var potenciāli ietekmēt

tulkošanas kvalitātes novērtējumu, tāpēc šis gadījums ir aplūkots promocijas darba nodaļā par nevēlamiem tulkojumiem (sk. Biznesa augstskola "Turība"). Valodiskais formulējums pateicības vārdi dažos gadījumos tulkots angļu valodā kā *acknowledgement* un lietots vienskaitlī. Lai gan pateicības vārdi disertāciju kopsavilkumos ir fakultatīvi, tikai vienā kopsavilkumā angļu valodā netika konstatēti atzinības vārdi, to vietā tika izmantots termins *Afterword* / pēcvārds, savukārt latviešu valodā rakstītajos kopsavilkumos 15 gadījumos (50 %) tulkojumos lietots termins *acknowledgements*, un vienā gadījumā šis termins lietots vienskaitlī.

Pētījuma korpusa izpēte ļauj konstatēt, ka vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumos noderīgs izvēles komponents varētu būt zinātnisko terminu glosārijs, ņemot vērā nozaru plašo klāstu un konceptuālo atšķirību iespēju dažādās kultūrās, ko aptver pētījumi vadībzinātnē. Glosārijs konstatēts četros kopsavilkumos latviešu valodā un divos kopsavilkumos angļu valodā. Pētījumā tika noteiktas arī universitāšu specifiskās tradīcijas teksta atveidē. Latvijas Dzīvības zinātņu un tehnoloģiju universitātes Ekonomikas un sociālās attīstības fakultātes kopsavilkumos virs ievada izvietota īsa apakšnodaļa ar nosaukumu "Informācija par zinātniskajiem rakstiem un zinātnisko darbu", savukārt Rīgas Tehniskajā universitātē aizstāvētajos disertācijās pēdējās titullapas aizmugurē iekļauta īsa autora biogrāfija un īsumā uzskaitīti akadēmiskie sasniegumi.

Korpuss ļauj noteikt arī veiksmīgākas formulējumu izvēles, ko var ieteikt izmantošanai. Piemēram, latviešu valodas vārdkopa pētījuma loģika sniedz precīzu pētījuma dizaina funkcionālu aprakstu. Minētā vārdkopa atkārtoti sastopama oriģinālteksts latviešu valodā, savukārt aizguvumam dizains var būt plašākas semantiskās asociācijas.

Vēl viena atkārtota iezīme vadībzinātnes kopsavilkumos attiecas uz pētniecības modeļu prezentāciju. Modeļu apraksti parasti nav aplūkoti atsevišķās nodaļās, bet integrēti apakšnodaļās ar virsrakstiem, kas paskaidro modeļu izstrādi, metodoloģiju, mainīgos, hipotēzes, datu atlasi un lietojuma ierobežojumus.

Korpusa izpēte apstiprina arī to, ka vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumos parasti tiek norādīta vairāk nekā viena hipotēze. Šī prakse atbilst hipotēžu pārbaudes loģikai, kur nulles un alternatīvas hipotēzes tiek formulētas un atbalstītas ar pakārtotām hipotēzēm. Latviešu oriģinālteksts konstatētas līdz četrām apakšhipotēzēm, bet angļu valodā rakstītajos kopsavilkumos – līdz astoņām apakšhipotēzēm. Balstoties aprēķinos, parasti tiek norādīts, vai hipotēzes ir apstiprinātas vai noraidītas, visbiežāk ar formulējumu *can be confirmed* / var apstiprināt un *cannot be confirmed* / nevar apstiprināt. Latviešu valodā iespējami arī formulējumi [hipotēze] ir/tiek/tika, neapstiprinājās un [hipotēze] nevar apstiprināt.

Kopumā šī pētījuma rezultāti piedāvā detalizētu pārskatu par vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumos izmantoto makrostruktūru un tās elementu nosaukumu formulējumiem angļu un latviešu valodā. Neraugoties uz literatūrā aprakstīto disertāciju modeļu teorētisko daudzveidību, vadībzinātnes doktora disertāciju kopsavilkumu makrostruktūra analizētajos korpusos ir institucionāli stabilizēta un lielā mērā vienveidīga. Lai gan *IMRaD* sistēma nodrošina noderīgu atskaites punktu, disertāciju kopsavilkumi ir sekundāri teksti ar atšķirīgu komunikatīvo mērķi, tāpēc tajos ir iekļautas papildu nodaļas, piemēram, vispārīga informācija par darbu, strukturāli pārskati un secīgi disertāciju apraksti. Pētījumā konstatēts, ka ir konsekventi pārstāvēta teorētiskā pozicionēšana, analīzes modeļi, hipotēzes un empīriskā validācija, savukārt variācijas iespējamas galvenokārt makrostruktūras elementu formulējumā, nevis to esamībā.

4. Mikrostruktūra vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumos

4.1. Primāro un sekundāro zinātnisko tekstu un to atsevišķo elementu mikrostruktūras izpēte

Kā norāda Anna Breitkopfa un Irena Vasiļeva (*Anna Breitkopf and Irena Vassileva*) (2007: 215), mikrostruktūra bieži tiek apspriesta plašākā metadiskursa jēdziena ietvaros, ar to saprotot lingvistisko konstrukciju kopumu, ar kura palīdzību autori informē lasītājus par teksta organizāciju un palīdz interpretēt tekstu. Lai gan Dž. Sveilzs un K. Fīka (*Swales and Feak*, 1994: 203) ieskicē strukturālos principus, kas attiecas uz disertāciju kopsavilkumiem, detalizēta kopsavilkumu mikrostruktūras analīze joprojām ir ierobežota. Tāpēc šis pētījums sistematizē mikrostruktūras elementus vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumos, pamatojoties uz žanru teoriju un mijiedarbības modeļiem akadēmiskajā rakstīšanā.

Galvenais analītiskais pamats ir K. Hailenda akadēmiskās rakstīšanas mijiedarbības modelis. Viņš definē klātesamību kā autora tekstuālo balsi un lasītāju iesaistīšanu kā diskursa dalībnieku retorisku atzīšanu (*Hyland*, 2009: 74). Akadēmiskie teksti nav tikai informatīvi, bet evaluatīvi un interpersonāli (*Hyland and Tse*, 2005a: 39). Autori iepazīstina ar atklājumiem, novērtē tos un pozicionē sevi attiecībā pret savu auditoriju. Šajā ziņā īpaši svarīgas ir zinātņu nozaru atšķirības. K. Hailends un M. Bondi (2006: 29–32) nošķir eksaktās un humanitārās zinātņu nozares, atzīmējot, ka humanitārajās un sociālajās zinātnēs klātesamības formulējumi ir tiešāki un autori uz sevi atsaucas vairāk nekā inženierzinātnēs un dabaszinātnēs. Vadībzinātnē, kas pieder pie sociālajām zinātnēm, autoru evaluatīvās un ar klātesamību saistītās izpausmes ir sastopamas bieži. K. Hailends un Fengs Dzjans (*Feng Jiang*) (2016: 268) atzīst, ka dabaszinātnēs autora klātbūtne izpaužas mazāk, cenšoties panākt lielāku objektivitāti, sociālajās zinātnēs iespējama izteiktāka autora pozicionēšana un evaluatīvā klātbūtne.

Viena no svarīgākajām mikrostruktūras iezīmēm, kas aplūkotas šajā pētījumā, ir evaluatīvā konstrukcija "*that"*. K. Hailends un P. Tse (*Hyland and Tse*, 2005a: 40) to raksturo kā struktūru, kas aktualizē klātesamības aspektu, virsteikumā norādot autora attieksmi (piemēram, ir acīmredzams, ka ..). K. Hailends un M. Bondi (2006: 30) uzsver šīs konstrukcijas nozīmi autora klātesamības formulēšanā atbilstoši zinātņu nozarē un/vai apakšnozarē pieņemtajām tradīcijām. Šajā pētījumā analizētajos korpusos evaluatīvās konstrukcijas sastopamas visos tekstos angļu valodā, kas liecina par minēto konstrukciju būtisko funkcionālo nozīmi vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumos.

Ar autora klātesamību ir cieši saistīti noteiktības (*boosters*) un nenoteiktības (*hedges*) iezīmētāji (Hyland, 2009: 75). Nenoteiktības iezīmētāji ļauj formulēt piesardzīgu attieksmi un distancēties no izteiktā apgalvojuma, savukārt noteiktības iezīmētāji pauž noteiktību un pastiprina autora nostāju. Latviešu akadēmiskajā rakstībā kā galvenais lingvistiskais resurss noteiktības un nenoteiktības izteikšanai ir analizēta modalitāte (Laiveniece, 2021: 174–183). Šajā promocijas darbā atspoguļots, kā epistēmiskā modalitāte izmantota evaluatīvajās konstrukcijās angļu un latviešu valodā rakstītajos disertāciju kopsavilkumos un to tulkojumos. Papildus ar klātesamību saistītām iezīmēm mikrostruktūras organizācija ietver norādes (*endophoric devices*), t. i., atsauces tekstā, kas lasītājiem palīdz uztvert retrospektīvās un prospektīvās attiecības tekstā (Taboada, 2004: 158). Šī promocijas darba pētījums pievēršas minētajām norādēm, proti, deiksei, tematiskajām pārejām, atsaucēm uz piemēriem, tehniskajām

atsaucēm (piemēram, atsaucēm uz tabulām un attēliem) un secinājumu atspoguļojumam. Šo elementu klasifikācija atbilst D. Laivenieces un A. Dubovas (2021: 81–82) piedāvātajai sistematizācijai, kuru secinājumi sakrīt ar šajā pētījumā iegūtajām atziņām. Šajā promocijas darba nodaļā aplūkotie mikrostruktūras elementi ietver deiksi un norādes iezīmētājus, autora klātesamību un iesaisti, pirmās un trešās personas vietniekvārdu lietošanu, evaluatīvās konstrukcijas, ciešamās kārtas konstrukcijas, epistēmisko modalitāti, zinātņu nozarei specifisko terminoloģiju, kā arī tulkošanas problemātiskos aspektus, piemēram, viltusdraugu lietojumu (sk. 5. nodaļu).

Kopā šie elementi veido mikrostruktūras modeli, ar kura palīdzību vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumos tiek panākta kohēzija, koherence un disciplinārā atbilstība. Turpmāk šīs pazīmes analizētas detalizēti, salīdzinot disertāciju kopsavilkumu tekstus un to tulkojumus angļu un latviešu valodā, lai noteiktu kopīgo un atšķirīgo lietojumu.

4.2. Deikse vadībzinātnes doktora disertāciju kopsavilkumos un to tulkojumos

Būtiska loma zinātniskā diskursa strukturēšanā, sasaistot lingvistiskās izpausmes ar kontekstu, ir deiktiskajām konstrukcijām, ko parasti dēvē par deiksi. Šo terminu sākotnēji ieviesa Č. S. Pīrss (*Peirce*, 1932) un sīkāk izstrādāja K. Bīlers (*Bühler*, 1990: 97–166). Deikse attiecas uz lingvistiskajām formām, kuru interpretācija ir atkarīga no komunikācijas situācijas, tostarp runātāju, adresātu, laiku un telpu. A. Krūzs (*Cruse*, 2000: 319–324) un S. Levinsons (*Levinson*, 2008; 54–94) identificē piecus galvenos deikses veidus – personas, telpisko, laika, sociālo un diskursa deiksi. Lai gan minēto autoru publikācijas galvenokārt veltītas vispārējai valodai, šajā pētījumā analizēts, kā minētās kategorijas lietotas konkrētajā vadībzinātnes doktora disertāciju kopsavilkumos.

Zinātniskajā diskursā deikse neattiecas uz fizisko telpu, bet gan uz abstraktu komunikatīvo telpu, ko kopīgi izmanto autors un lasītājs. Saskaņā ar R. Langakera atziņu (*Langacker*, 2002), šī psiholoģiskā telpa ļauj autoriem mijiedarboties ar auditoriju, izmantojot telpisko un laika deiksi. Disertāciju kopsavilkumos deiktiskās konstrukcijas atvieglo orientēšanos tekstā, paskaidro argumentāciju un rada kohēziju, apvienojot atziņu izklāstu visā tekstā.

Korpusa analīze parāda, ka telpiskā deikse pārsvarā tiek realizēta ar norādāmo vietniekvārdu un deiktisko apstākļa vārdu palīdzību. Angļu valodas kopsavilkumos visbiežāk psiholoģisko attālumu veidojošie izteicieni ir *this research* / šis pētījums (212), *this dissertation* / šī disertācija (181), *this study* / šis pētījums (113), *this thesis* / šī disertācija (95), *this means* / tas nozīmē (67), *in this context* / šajā kontekstā (53), *this work* / šis darbs (50) un *this result* / šis rezultāts (22). Līdzīgi formulējumi ir latviešu valodā rakstītajos kopsavilkumos, kur dominē formulējumi šis pētījums (127), šī disertācija (37), tas nozīmē (33) un šajā gadījumā (27). Sinonīmija ir ierobežota, īpaši latviešu valodas tekstos.

Šāds sadalījums apstiprina skaidri izteiktu funkcionālo atšķirību – akadēmiskajā diskursā latviešu valodā norādāmais vietniekvārds šis, šī parasti attiecas uz paša autora pētījumu, bet norādāmais vietniekvārds tas, tā biežāk attiecas uz citu autoru pētījumiem. Latviešu oriģinālteksts norādāmie vietniekvārdi šis/šī/šāds sastopami 885 reizes, tulkojumos no angļu valodas – 1001 reizes. Turpretī tas/tā/tāds oriģinālteksts sastopams tikai 35 reizes un tulkojumos – 38 reizes. Ar psiholoģisko distanci saistīto norādāmo vietniekvārdu izplatība atspoguļo autora pozicionējumu un norāda pētījumu rezultātu piederību.

Vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumos bieži sastopama diskursa deikse. Norādāmais vietniekvārds *this* / šis, šī bieži attiecas uz agrākajiem diskursa segmentiem, pastiprinot argumentāciju un uzsverot secinājumus. Apstākļa vārdiem saistfunkcijā, piemēram, *furthermore* / turklāt (171 angļu oriģinālos; 99 tulkojumos), *moreover* / turklāt un *therefore* / tāpēc, tādēļ (396 angļu oriģinālos; 397 tulkojumos) ir gan kohezīvās, gan deiktiskās funkcijas, sasaistot atziņas un formulējot loģisko izklāstu. Ekvivalents latviešu valodā – turklāt – atbilst gan *furthermore,* gan *moreover* angļu valodā, kas liecina par funkcionālo pārklāšanos. Apstākļa vārds *therefore,* kas tulkots kā tāpēc/tādēļ, gandrīz vienādi bieži lietots disertāciju kopsavilkumu oriģināltekstos un tulkojumos, kas liecina par augstu strukturālo stabilitāti.

Apstākļa vārds *hereby* oriģināltekstos angļu valodā sastopams reti (13). Tā tulkošanas stratēģijas ietver izlaidumu, pārfrāzēšanu (piemēram, ar šādi) vai aizstāšanu ar šeit. Tieša ekvivalenta neesamība latviešu valodā izskaidro *hereby* ierobežoto lietojumu uz angļu valodu tulkotajos kopsavilkumu tekstos.

Apstākļa vārds *here* (šeit) arī atbilst izteiktām funkcionālajām kategorijām. Angļu oriģināltekstos (51) tā izmantošanā var konstatēt trīs galvenās funkcijas: atsauce uz paša autora pētījumiem (31); interpretācijas veicināšana (16); atsauce uz pētījumiem, faktiem vai tehnoloģijām (4). Latviešu oriģināltekstos apstākļa vārds šeit sastopams salīdzinoši reti (16) un dažkārt, atsaucoties uz Latviju kā fizisku teritoriju (4). Tomēr lielākoties tas ir lietots pārnestā nozīmē, iezīmējot metodoloģiskās procedūras vai piedāvājot interpretāciju. Salīdzinoši ierobežotais vārda tur (*there*) lietojums tulkotajos tekstos latviešu valodā (13) liecina par stilistiskiem ierobežojumiem un izvairīšanos no neērti lietojamām konstrukcijām.

Tulkojumos no latviešu uz angļu valodu 485 reizes sastopams formulējums *there (there is / there are)*. Lai gan formāli šī vārdkopa nav deiktiska, konstrukcija saglabā zināmu telpisko nozīmi un palīdz strukturēt tekstu. Tās biežais lietojums atspoguļo sintaktiskās lietojuma preferences angļu valodā, tomēr latviešu valodā tai ekvivalenta nav.

Vēl vienu būtisku dimensiju pārstāv laika deikse, kas izteikta ar retrospektīvu un prospektīvu frāžu palīdzību. Retrospektīvās norādes, piemēram, *previously* / iepriekš un *previous* / iepriekšējs, agrāks pievērš lasītāja uzmanību agrākām analītiskām vai aprakstošām darbībām. Oriģināltekstos angļu valodā frāzes ar *previous* (161) lietotas ievērojami biežāk nekā frāzes ar *previously* (46), savukārt tulkojumos no latviešu valodas novērota šāda attiecība: *previous* (81) un *previously* (37). Šīs formas parasti lietotas kopā ar pagātnes divdabi *analysed / analizēts, aprēķināts / calculated*, novērots / *observed* un aprakstīts / *described*, izklāstīts / *discussed*, kā arī norādīts / *indicated*, uzsverot izklāsta loģisko nepārtrauktību.

Retrospektīvās atsauces tiek realizētas arī ar vārdkopas kā jau minēts / *as already mentioned* / palīdzību, neizmantojot apstākļa vārdus. Prospektīvās frāzes ar zemāk, tālāk, turpmāk / *below*, *further* norāda tālāk izklāstīto teksta analītisko vai aprakstošo raksturu. Šīs frāzes ļauj iepazīstināt lasītājus ar analītiskajiem procesiem (analizēt, aprēķināt, apskatīt) un izklāsta kārtību (nākamajā nodaļā). Šādu norāžu biežā izmantošana apstiprina to lomu retorisko soļu strukturēšanā un palīdz autoriem strukturēt tekstu atbilstoši tam, ko sagaida lasītājs.

Pētītajos kopsavilkumu tekstos sociālā deikse turpretī ir lietota ļoti reti. Vietniekvārds jūs latviešu valodas tekstos parādās tikai divos kopsavilkumos un tikai četras reizes.

Kopumā deikse vadībzinātnes doktora disertāciju kopsavilkumos galvenokārt kalpo tekstuālām un mijiedarbības funkcijām, kas nav atsauces uz fizisko telpu.

4.3. Autora klātesamība vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumos angļu un latviešu valodā

Jāatzīmē, ka latviešu valodā zinātniskajā komunikācijā mutvārdos, piemēram, referātā vai prezentācijā, atsauce uz sevi pirmajā personā tiek uzskatīta par pieņemamu, savukārt latviešu akadēmiskās rakstīšanas tradīcijā auditorija sagaida bezpersoniskāku pieeju (Egle, Viļums, 2021: 187).

Dažādās akadēmiskajās rakstīšanas tradīcijās pastāv ievērojama atšķirība uztverē par to, kā būtu jānorāda autora klātesamība. Kā norāda M. Bahtins (1986: 60–102), dažās zinātniskās rakstīšanas tradīcijās, piemēram, anglosakšu tradīcijā, bezpersoniskumu var interpretēt pat kā nevēlēšanos uzņemties atbildību.

4.3.1. Pirmās un trešās personas lietojums latviešu un angļu valodā

Latvijas zinātniskās rakstīšanas tradīcijā autora pašatsauce pirmajā personā netiek atbalstīta. D. Laiveniece (2021: 187) norāda, ka bezpersoniskums tiek uzskatīts par vienu no vispārpieņemtajām labas zinātniskās rakstīšanas normām latviešu valodā, kas tiek interpretēta kā autoru vēlme panākt lielāku objektivitāti.

Iekļaujošais *we* / mēs biežāk tiek lietots kopsavilkumu tekstos, kas rakstīti angļu valodā (23). Oriģināltekstos, kas rakstīti angļu valodā, iekļaujošais *we* / mēs ir izmantots 77 % gadījumu. Turpretī oriģināltekstos, kas rakstīti latviešu valodā, iekļaujošais personas vietniekvārds mēs ir lietots tikai 47 % tekstu (14 no 30).

Disertāciju kopsavilkumu tekstos līdztekus personas vietniekvārdiem lietoti arī piederības vietniekvārdi, piemēram, mūsu / *our*, kas arī kalpo autora klātesamības norādei. Lielākajā daļā tekstu autoru pašatsauces ar es, mans / *I*, *my* u. c. vietniekvārdiem ir atrodamas kopsavilkumu nodaļās pateicības vārdi vai pēcvārds. Piederības vietniekvārda mūsu lietojums kopsavilkumu tekstos ir konstatēts samērā reti gan tulkojumos no latviešu valodas (13), gan angļu valodā rakstītajos tekstos (20).

1. tabula

Autora atsauces uz sevi pirmajā personā LV un ENG

	LV	ENG
1.	Lai sasniegtu pētījuma mērķi, **autore** izvirzīja pētījuma jautājumu ..	To attain the aim of the study, **I** have asked the following research question ..
2.	.. darba **autore** atklāj nepilnības pašreizējās zināšanās par mācību izvērtējumu uzņēmumos.	.. **I** have identified a gap in current knowledge on training evaluation in enterprises
3.	.. pētījumā **atklātie** mācību izvērtējuma kritēriji ..	.. evaluation criteria **I** have identified in my study ..
4.	**Autore** ieviesusi jaunus terminus .. klasifikācijā ..	**I** have also proposed new terms of classification of ..
5.	Pētījuma nobeigumā **autore** izveidojusi pirmo mācību izvērtējuma modeli…	Finally, **I** have developed a training evaluation model ..
6.	Par pētījuma tēmu un rezultātiem **autore** publicējusi 8 (astoņus) rakstus ..	**I** have published 8 (eight) articles about the topic of the study and its results ..
7.	Darba **autore** iesaka .. aktivitātes, kas veicamas .. izvērtējumā ..	**I** recommend activities describing ..

Ņemot vērā nelielo gadījumu skaitu, kad analizētajos vadībzinātnes kopsavilkumu tekstos latviešu un angļu valodā, kā arī to tulkojumos izmantotas pirmās personas formas es / *I*, mans / *my* un mani / *me*, var secināt, ka minētās atsauces pirmajā personā drīzāk uzskatāmas par izņēmumu, nevis par normu.

Divas vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumu nodaļas, kurās ciešamā kārta ir sastopama ar ievērojamu biežumu, ir materiāli un metodes / rezultāti un to apspriešana / *results and discussion*. Ciešamā kārta bieži tiek izmantota arī, atsaucoties uz tabulām, attēliem un grafikiem.

Šis pētījums ļāva iegūt pārskatu par pirmās personas/trešās personas, bezpersoniskās konstrukcijas ar leksēmu autors(i) un ciešamās kārtas bezpersonisko konstrukciju lietojumu vadībzinātnes doktora disertāciju kopsavilkumu tekstos angļu un latviešu valodā, kas varētu kalpot kā uzziņas materiāls doktorantiem un tulkotājiem.

4.3.2. Evaluatīvās konstrukcijas ar *that* lietojums autora pozicionējuma formulējumos

Izklāsts par autora klātesamību vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumos nebūtu pilnīgs, neminot evaluatīvo konstrukciju izmantošanu, jo īpaši saistībā ar epistēmisko modalitāti.

Autora klātesamības izpēte šajā promocijas darbā pamatojas uz K. Hailenda un M. Bondi (2006) un K. Hailenda un P. Tse (2005) atziņām. K. Hailends un P. Tse (2005: 39) atzīmē, ka evaluatīvās that konstrukcijas kā starppersonu komunikācijas izteiksmes līdzeklis ir salīdzinoši maz pētītas; tomēr tās ļauj autoriem aktualizēt autora pozicionējumu ar šādas struktūras palīdzību:

virsteikums [evaluācija] + palīgteikums [evaluētais elements] ar *that* / ka.

Pētījumā par 240 zinātnisko rakstu kopsavilkumiem K. Hailends un P. Tse konstatēja, ka evaluatīvās konstrukcijas ar *that* atkārtojas aptuveni reizi piecos teikumos un ir būtisks līdzeklis autora komentāru un attieksmes norādīšanai. Evaluatīvais *that* ļauj autoram vadīt diskursu un skaidri norādīt savu pozicionējumu (*Hyland and Tse*, 2005a: 39).

Pētījuma materiālā tipisks virsteikums ar šo konstrukciju ietver šādus darbības vārdus un formulējumus: ir svarīgi / *is important; indicates* / norāda; *shows* / parāda; *confirms* /apstiprina, bet palīgteikums paskaidro virsteikumā izteikto vērtējumu.

Šajā pētījumā analizētajos vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumos konstrukcijas ar evaluatīvo *that* tiek izmantotas, lai novērtētu autoru pašu atziņas, agrākos pētījumus, metodes, modeļus vai teorijas.

No latviešu valodas angļu valodā tulkotajos kopsavilkumos minētā konstrukcija lietota 1271 reizi, kopsavilkumos, kas sākotnēji rakstīti angļu valodā – 1311 reizes. Latviešu valodā šīs konstrukcijas tiek formulētas ar pakārtojuma saikli – ka un darbības vārdu – var, kā arī ciešamās kārtas izmantošanas palīdzību.

Minēto konstrukciju kontekstā ir analizēta epistēmiskā modalitāte un modālie darbības vārdi. Modālie darbības vārdi var funkcionēt kā nenoteiktības un noteiktības izteikšanas līdzekļi.

Augsta noteiktības pakāpe tiek izteikta ar *must*, *shall*, *need to*, *cannot*, savukārt piesardzīga nostāja var tikt izteikta ar šādiem modālajiem darbības vārdiem: *can*, *could*, *may*, *might*, *should*, *would*, kā arī ar saites darbības vārdu *seem* (ar epistēmisku nozīmi). Kopsavilkumos latviešu valodā ir konstatētas šādas konstrukcijas: var + infinitīvs + ka ..; varētu

+ infinitīvs + ka ..; debitīvās konstrukcijas (jā- formas); bezpersoniskas konstrukcijas (ir acīmredzams, ka ..), piemēram: *it might be assumed that ..* / varētu pieņemt, ka .., *it must be admitted that ..* / ir jāatzīst, ka ..; *it would be necessary ..* / būtu nepieciešams ..; *it seems obvious that ..* / ir acīmredzams, ka .. .

Ir konstatēts, ka vairākos gadījumos tulkojumos latviešu valodā epistēmiskā saistība tiek izteikta spēcīgāk nekā oriģinālajos kopsavilkumu tekstos angļu valodā.

Pamatojoties uz šī pētījuma rezultātiem, evaluatīvās *that* konstrukcijas var uzskatīt par vienu no galvenajiem mehānismiem autora pozicionējuma formulēšanai vadībzinātnes doktora disertāciju (promocijas darbu) kopsavilkumu tekstos gan angļu, gan latviešu valodā. Tās ļauj autoriem izteikt vērtējumu, izklāstīt pētījuma rezultātus, norādīt kategoriskumu vai piesardzību, saglabāt bezpersoniskumu un strukturēt secinājumus. Šeit būtiska ir tulkotāja atbildība, saglabājot oriģinālteksta norādītā epistēmiskā apgalvojuma līmeni, ko nedrīkst ne pastiprināt, ne pavājināt, citādi tas var mainīt avotekstā norādīto autora pozicionējumu.

4.4. Speciālā lietojuma leksika un termini disertāciju kopsavilkumos

Ņemot vērā vadībzinātnes disertāciju plašo tēmu klāstu – no mākslas līdz mākslīgajam intelektam, no ģimenes uzņēmumiem līdz transporta nozarēm un no dzimumu līdztiesības līdz viesmīlībai, tulkošanas praksē bieži ir nepieciešama piedāvāto terminu saskaņošana ar jomas ekspertiem, attiecīgo fakultāti un doktorantu. Šādos kontekstos terminoloģisko izvēli nevar reducēt tikai uz vārdnīcās norādīto ekvivalenci, jo viens un tas pats leksiskais elements var būt iestrādāts dažādās konceptuālajās sistēmās, institucionālajās tradīcijās un diskursa konvencijās.

Pētījumā analizētos kopsavilkumus par dažādām tēmām vieno sistemātiska statistikas terminoloģijas izmantošana. Tāpēc šajā promocijas darbā termini, kas saistīti ar modeļiem, regresijām, testiem, tabulām, diagrammām, korelācijām un svariem, tiek uzskatīti par kopīgu vadībzinātnes diskursa terminoloģisko slāni. Tas atbilst izpratnei, ka vadības zinātnē tiek izstrādāti un piemēroti modeļi un jēdzieni, lai izskaidrotu pārvaldības jautājumus un risinātu pārvaldības problēmas, izmantojot matemātiskus, skaitļošanas, vizuālos, verbālos vai aprakstošos attēlojumus (*LUM-e*: 2023).

Funkcionālā ziņā vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumu specializēto leksiku un terminoloģiju var iedalīt trijās galvenajās kategorijās. Pirmkārt, tekstos ir ietverta statistikas terminoloģija, tostarp aprakstošās statistikas termini (piemēram, *mean* / vidējā vērtība; *median*/mediāna; *mode*/moda; *standard deviation* / standartnovirze), hipotēžu pārbaude un secinājumu izdarīšana (piemēram, *hypothesis testing* / hipotēžu pārbaude; *p-value* / p-vērtība; *t-test* / t tests; *chi-square test* / hī kvadrāta tests; *confidence interval* / ticamības intervāls), regresija un korelācija (piemēram, *regression*/regresija; *linear regression* / lineārā regresija; *multiple regression* / daudzfaktoru regresija; *correlation*/korelācija; *Pearson correlation* / Pīrsona korelācija), laika rindas un prognozēšana (piemēram, *time series* / laika rindas; *seasonal adjustment* / sezonālā izlīdzināšana; *forecasting*/prognozēšana), izlases veidošanas un aptauju metodoloģija (piemēram, *sample*/izlase; *population*/kopa; *survey*/aptauja; *questionnaire*/anketa; *response rate* / atbilžu biežums) un modeļa validācija (piemēram, *model fit* / modeļa atbilstība; *goodness of fit* / atbilstības pakāpe; *model validation* / modeļa validācija). Otrkārt, kopsavilkumos ir iekļauti nozarei raksturīgi termini, kuru tulkošanā ir nepieciešams pievērst uzmanību kontekstam un attiecīgo diskursa kopienu konceptuālajām tradīcijām. Treškārt, minētajos tekstos ir ietverta vispārēja vadībzinātnes terminoloģija (organizāciju un

uzņēmējdarbības termini, finanšu vadība, cilvēkresursu vadība, stratēģiskā vadība, inovācijas un uzņēmējdarbība, risku un krīžu vadība, digitālā un tehnoloģiskā vadība, līderība un pārvaldība). Disertāciju tēmas ir ļoti dažādas, tāpēc terminoloģiskā blīvuma tiešs salīdzinājums visā korpusā metodoloģiski nav iespējams; tā vietā (pamatojoties uz AntConc Wordlist) ir identificēti un dokumentēti visbiežāk sastopamie vadībzinātnes termini.

Trūkstošo terminu radīšana kļūst īpaši aktuāla kontekstos, kas saistīti ar kultūrai specifisku leksiku un strauji evolucionējošām tehnoloģiskām jomām. Šādos gadījumos tulkotājiem vispirms jāpārbauda, vai specializētajās vārdnīcās un terminu bāzēs jau eksistē latviešu valodas ekvivalents. Daži aizguvumi arī zaudē lietojuma aktualitāti un kļūst par historismiem. Piemēram, aizguvums menedžments ir sastopams reti, tomēr vēl lietots divos tekstos – vienu reizi vārdkopā vispārējais kvalitātes menedžments, lai gan ir pieejams formulējums vadība un pārvaldība, un vienu reizi kā citāts no *Termini.gov.lv* (2021). Tas liek domāt, ka daži aizguvumi var saglabāties administratīvajos un populārzinātniskajos tekstos pat tad, ja zinātnes valodā lieto latviešu valodas ekvivalentus.

Tīmekļa vietnē *Termini.gov.lv* (2026) kā angļu valodas termina *innovation* tulkojumi ir norādīti – jauninājums, jaunievedums, jaunrade un novitāte. No minētajiem latviešu valodas ekvivalentiem korpusā ir konstatēts tikai jauninājums – divos latviešu valodā rakstīto kopsavilkumu tekstos; savukārt termins jaunrade nav konstatēts nevienā gadījumā. Lielākajā daļā gadījumu tiek lietots aizguvums – inovācija.

Šajā kontekstā latviešu valodas termini novitāte / *novelty* un inovācija, jauninājums / *innovation* ir analizējami atsevišķi. Termins *novelty* / novitāte vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumu tekstos funkcionē kā makrostruktūras elements, kas parasti tiek norādīts ievaddaļā gan disertācijās, gan to kopsavilkumos, savukārt *innovation* / inovācija, jauninājums ir vadībzinātnes nozares termins.

Vēl viens terminu lietošanas atšķirību piemērs attiecas uz īpašības vārdu *organisational*. Angļu valodā tas veido dažādas kolokācijas vai vārdkopas, piemēram, *organisational culture*. Latviešu valodas korpusā minētais termins galvenokārt atveidots kā organizāciju/organizācijas. *Termini.gov.lv* (2026) piedāvā vārdu organizatorisks noteiktās administratīvās kolokācijās, piemēram, organizatorisks pasākums; tomēr tekstu korpuss liecina par šī termina ierobežotu lietojumu – organizatorisks atbalsts un organizatorisks modelis ir lietoti tikai vienu reizi. Vēl vienu piemēru var novērot termina performance tulkojumos (sk. organizatoriskais sniegums). *Termini.gov.lv* (2026) piedāvā terminu sniegums un dažos kontekstos – veikums. Pētītajos latviešu valodas kopsavilkumos termins sniegums plaši sastopams tādās vārdkopās kā mārketinga sniegums, uzņēmējdarbības sniegums, korporatīvais sniegums un inovāciju sniegums. Salīdzinājumam – oriģināltekstos latviešu valodā veikums ir sastopams tikai vienu reizi, un tulkojumos uz latviešu valodu šis termins netiek lietots vispār, savukārt sniegums oriģināltekstos latviešu valodā ir lietots 45 reizes un tulkojumos uz latviešu valodu – 95 reizes.

Straujā tehnoloģiskā attīstība bieži rada terminoloģiskas nepilnības un asimetriju, palielinot tulkošanas nepieciešamību pat tad, ja latviešu valodas ekvivalenti vēl nav nostabilizējušies. Korpusā ir gadījumi, kad IT aizguvumi netiek tulkoti (piemēram, Scrum, Kanban) un tiek daļēji adaptēti (piemēram, agile methodologies tulkots kā agile darba metodes). Termini.gov.lv (2026) piedāvā tulkojumus latviešu valodā dažām termina agile kolokācijām (sk. spējā testēšana), tomēr īpašības vārds "spējš" neiederas visos kontekstos, kuros tiek lietots termins agile. Šādi piemēri parāda terminu standartizācijas praktiskos ierobežojumus un nepieciešamību veikt kontekstam atbilstošu izvēli.

Vadībzinātnes doktora disertāciju kopsavilkumu mikrostruktūru angļu un latviešu valodā veido sistemātiskas izvēles attiecībā uz autora klātesamību, deiksi, evaluatīvajām konstrukcijām un specializēto terminoloģiju, kas tieši ietekmē gan lasītāju uztveri, gan tulkošanas stratēģijas. Pētījums atklāj izteiktu bezpersoniskuma pārsvaru zinātnes valodas tekstos latviešu valodā, pirmās personas vietniekvārdi tiek lietoti tikai izņēmuma kārtā un galvenokārt paratekstu daļās. Savukārt nominālās vārdkopas, kas ietver leksēmu autors(-e), ir abās valodās dominējošā pašatsauces lietojuma stratēģija. Ciešamā kārta un bezpersoniskās konstrukcijas ir galvenie mehānismi, ko autori izmanto, lai raksturotu pētniecības procedūras un rezultātus. Deiktiskajiem elementiem, īpaši norādāmajiem vietniekvārdiem, piemēram, this / šis, šī un strukturētām retrospektīvajām un prospektīvajām norādēm, ir būtiska loma diskursa organizēšanā un interpretācijas vadīšanā, turpretī sociālā deikse praktiski netiek lietota. Epistēmiskās that konstrukcijas ar bezpersonisko it, kas bieži tiek lietotas kopā ar modālajiem darbības vārdiem, paužot dažādas noteiktības pakāpes, kļūst par galveno līdzekli, lai paustu epistēmisko nostāju, vienlaikus saglabājot objektivitāti. Speciālā lietojuma leksikas analīze apliecina statistikas terminoloģijas lietojuma pārsvaru, uzsver vadībzinātnes terminoloģijas dinamisko attīstību latviešu valodā un korpusa validācijas un terminoloģiskās standartizācijas nozīmi tulkošanas praksē. Kopumā šie rezultāti sniedz pārskatu par lingvistiskajiem līdzekļiem, kas vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumos angļu un latviešu valodā ir tekstu mikrostruktūras organizācijas pamatā.

5. Vadībzinātnes doktora disertāciju kopsavilkumos konstatētās problēmas un nevēlamie tulkojumi

5.1. Viltusdraugi vadībzinātnes doktora disertāciju kopsavilkumos angļu un latviešu valodā

Šajā nodaļā izklāstīti vadībzinātnes doktora disertāciju kopsavilkumos angļu un latviešu valodā oriģināltekstos, tulkojumos un institucionālajās vadlīnijās konstatēto semantisko viltusdraugu kontrastīvās analīzes rezultāti. Lai gan viltusdraugi kontrastīvajos valodniecības un tulkošanas pētījumos pētīti ir daudz, A. Keslers un J. Derokiņjī (*Koessler and Derocquigny*, 1928); B. Nērliha un H. A. Čamizo-Domingess (*Nerlich and Chamizo-Domínguez*, 2002; *Chamizo-Domínguez*, 2008), tomēr joprojām nav daudz pētījumu, kas pievēršas tieši viltusdraugiem angļu un latviešu zinātnes valodā (Baldunčiks, 1989, 2005; Veisbergs, 1993–1998; Žīgure, 2008).

A. Veisbergs (1996, 1998) definē viltusdraugus kā formāli līdzīgus leksēmu pārus ar atšķirīgām nozīmēm, kas bieži vien ir etimoloģiski saistītas, savukārt J. Baldunčiks (2005) nošķir pilnīgus un daļējus viltusdraugus. Pamatojoties uz minētajiem atzinumiem, šajā pētījumā tiek izmantota K. Šates (*Schatte*, 1990) un R. Ļipčuka (*Lipczuk*, 1991) piedāvātā interlingvālā semantisko attiecību klasifikācija. Šis modelis ļauj sistemātiski salīdzināt semantiskās struktūras un identificēt reālus un potenciālus viltusdraugus.

Pamatojoties uz K. Šates un R. Ļipčuka modeli, analizētajā korpusā tika identificēti šādi semantisko attiecību tipi. 1. Piederība (vācu val. *Privativität*). Piederība rodas, ja leksēmām ir kopīgas noteiktas semēmas, bet vienā valodā pastāv arī citas semēmas. Šis veids atspoguļo daļēju semantisko nozīmju pārklāšanos apvienojumā ar semantiskās nozīmes paplašināšanos vai sašaurināšanos. 2. Iekļaušana (vācu val. *Inklusion*). Iekļaušana veidojas, ja vienas leksēmas nozīme ir semantiski plašāka un ietver tās atbilstošās leksēmas nozīmi otrā valodā. 3. Ekvipolence (vācu val. *Äquipollenz*). Ekvipolence nozīmē daļēju semantisku pārklāšanos, kad abām leksēmām ir kopīgas semēmas, bet katrai no tām ir arī tādas nozīmes, kuru otrai leksēmai nav. 4. Pretnostatne (vācu val. *Kontrarität*). Pretnostatne rodas, ja leksēmām noteikti semantiskie elementi ir kopīgi, bet tās atšķiras pretēju vai atšķirīgu konotāciju dēļ. 5. Izslēgšana (vācu val. *Exklusion*). Izslēgšana tiek novērota tad, ja formāli līdzīgām leksēmām nav kopīgu semantisko komponentu. Šis tips rada potenciāli lielāko tulkošanas problēmu risku.

Pētījums liecina, ka korpusā dominē piederība un ekvipolence, kas atspoguļo plašo starptautiskās terminoloģijas lietojumu vadībzinātnes diskursā. Šīs attiecības parasti ietver daļēju semantisku pārklāšanos apvienojumā ar zinātnes valodai raksturīgu konceptualizāciju.

Turpretī izslēgšanas un pretnostatnes gadījumi ir retāk sastopami, bet rada būtiskākas tulkošanas problēmas un var izraisīt terminoloģisku neprecizitāti vai konceptuāli kļūdainu interpretāciju. Šādi gadījumi konstatēti ne tikai no latviešu uz angļu valodu tulkotajos disertāciju kopsavilkumos, bet arī institucionālajās vadlīnijās, kas liecina par sistemātiskām, nevis atsevišķām problēmām. Viltusdraugu klātbūtne normatīvajos dokumentos veicina semantiski neprecīzu ekvivalentu lietojumu doktora disertāciju kopsavilkumos. Pētījuma rezultāti liecina, ka angļu–latviešu akadēmiskajā diskursā semantiskie viltusdraugi ir strukturāli nozīmīgs interferences avots. To esamība ietekmē terminoloģisko precizitāti un zinātniskās argumentācijas skaidrību. Rezultāti parāda sistemātiskas semantiskās verifikācijas nepieciešamību, sagatavojot un tulkojot vadībzinātnes doktora disertāciju kopsavilkumus.

5.2. Nevēlamie formulējumi vadībzinātnes doktora disertāciju kopsavilkumos

Lai nodrošinātu vadībzinātnes pētījumu ticamību un starptautisko atpazīstamību, disertāciju kopsavilkumiem jāatbilst vispāratzītajām valodas normām un žanra konvencijām gan angļu, gan latviešu valodā. Korpusa analīze liecina, ka kopumā analizētie kopsavilkumi un to tulkojumi lielā mērā atbilst šīm prasībām; tomēr ir konstatēti atkārtoti nevēlamu tulkošanas un valodas kvalitātes problēmu gadījumi.

Konstatētās novirzes attiecas gan uz vispārējo angļu valodas lietojumu, gan uz speciālā lietojuma valodu, t. i., zinātnes valodu. Gramatikas līmenī bieži sastopamās problēmas ietver nestandarta artikulu lietošanu, nepareizu nominālo frāžu veidošanu, nesaskaņotas konstrukcijas ar piederības vietniekvārdiem, ciešamās kārtas nepareizu lietojumu, nepareizu vārdu secību, kļūdas lietvārdu un darbības vārdu saskaņojumā un laiku lietojumā pētījumu rezultātu aprakstos. Bieži sastopamas kļūdas skaitļa vārdu lietojumā, konstatēts, piemēram, neprecīzs daudzskaitļa formas *researches* lietojums. Vairākas novirzes liecina par burtisku tulkojumu no latviešu valodas angļu valodā, kā rezultātā rodas sintakses nepilnības. Tika konstatētas arī leksiskas neprecizitātes, jo īpaši formāli līdzīgu leksisko vienību sajaukšana un vārdšķiru aizstāšana, kā rezultātā rodas semantiski neatbilstošas konstrukcijas. Dažos gadījumos tulkotie teksti bija grūti interpretējami, neiepazīstoties ar oriģinālu, kas liecina par būtiskām neprecizitātēm.

Vēl viens būtisks aspekts ir autora klātbūtnes atveide. Lai gan latviešu akadēmiskajā diskursā tradicionāli tiek dota priekšroka bezpersoniskajām konstrukcijām, teksta korpusā gan oriģinālteksts, gan tulkojumos atklājas, ka plaši izmantota pašatsauces forma – autors/autore. Biežuma salīdzinājums liecina, ka šī forma lietota ievērojami biežāk nekā pirmās personas vietniekvārds es. Lai gan gramatiski tas ir pieļaujams, pārmērīga atsauce uz autoru trešajā personā var mazināt stila dabiskumu un skaidrību. Pētījumā gūtie dati liecina, ka ir pieejamas alternatīvas bezpersoniskās konstrukcijas, ko varētu izmantot, lai saglabātu akadēmisko objektivitāti un stilistisko atbilstību.

Konstatēts, ka terminoloģiskās un žanra neatbilstības veicina arī institucionālās un universitāšu vadlīnijas. Ar doktora disertāciju (promocijas darbu) rakstīšanu saistītās terminoloģijas nestandarta atveidojumi angļu valodā, nekonsekventa kopsavilkumu nodaļu nosaukumu izmantošana un žanram neatbilstošs lietojums palielina semantiski neprecīzu vai stilistiski nepiemērotu formu atveidošanas iespējamību. Tekstu korpusā konstatēti arī satura izlaidumi un atšķirības nodaļu secībā starp avotvalodas un mērķvalodas tekstiem.

Korpusa analīze liecina, ka nekritiska angļu valodas terminoloģijas aizgūšana latviešu valodas lietojumā var izraisīt semantiskas neprecizitātes, ja formāli līdzīgas leksēmas konceptuāli atšķiras. Nestandarta institucionālā terminoloģija un problemātiski nodaļu virsrakstu tulkojumi vēl vairāk veicina neatbilstību žanram. Konstatēti arī teksta izlaidumi un rindkopu neatbilstība starp avota un mērķa tekstiem.

Kļūdu sadalījums korpusā ir nevienmērīgs. Lai gan lielākajā daļā kopsavilkumu ir tikai atsevišķas neprecizitātes, vairums konstatēto kļūdu ir atrodamas nelielā skaitā tulkoto tekstu.

Secinājumi un turpmākās izpētes perspektīvas

Secinājumi

1. Šajā promocijas darbā pētīto Latvijā no 2013. līdz 2023. gadam aizstāvēto vadībzinātnes doktora disertāciju kopsavilkumu analīzē konstatētas šim teksta veidam raksturīgas makrostruktūras un mikrostruktūras iezīmes angļu un latviešu valodā, kā arī lingvistiskas problēmas, kas ietekmē šo tekstu rakstīšanu un tulkošanu.
2. Vadībzinātnes doktora disertāciju kopsavilkumi ir sekundārie teksti, kas cieši saistīti ar disertācijām kā primārajiem tekstiem, tomēr abu minēto teksta veidu komunikatīvie mērķi atšķiras – disertācijā tiek izklāstīts pētījuma saturs, izmantotās pētījuma metodes un rezultāti, savukārt disertācijas kopsavilkuma mērķis ir informēt auditoriju par disertāciju.
3. Vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumu un to tulkojumu sastatāmajā izpētē unilaterālās un bilaterālās analīzes metožu secīgs lietojums ļauj noteikt šo tekstu gramatiskās un leksiskās atšķirības, kā arī makrostruktūras un mikrostruktūras īpatnības angļu un latviešu valodā.
4. Pētot zinātnes valodas tekstus Latvijā, līdztekus satura analīzei, lingvistiskajai teksta analīzei un citām aprakstošajām metodēm tiek izmantota arī korpusā balstītā pieeja. Šajā promocijas darbā korpusā balstītā pieeja izmantota, lai pamatotu tekstu izpētes rezultātus un nodrošinātu statistiskos datus.
5. Lai salīdzinātu oriģinālos doktora disertāciju kopsavilkumu tekstus ar to tulkojumiem, izveidoti paralēlie korpusi. Ir izveidoti četri korpusi, kas katrs ietver 30 vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumus un ietver latviešu valodā rakstītus oriģināltekstus un to tulkojumus angļu valodā, kā arī oriģināltekstus angļu valodā un to tulkojumus latviešu valodā. Kopumā tie ir 120 teksti. Ar *AntConc* programmatūras rīku palīdzību ir veikta pētīto tekstu mikrostruktūras un makrostruktūras analīze.
6. Analizēto vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumu makrostruktūra ir samērā vienveidīga un atbilst normatīvo dokumentu prasībām, konstatētas tikai nelielas atšķirības atsevišķu makrostruktūras elementu formulējumos. Makrostruktūra pilnībā neatbilst Dž. Sveilza *IMRaD* modelim, savukārt vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumu analīzei ir piemērojams arī J. Šmīda *AIMaC* modelis.
7. Pētījumā novērots, ka daļa informācijas vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumos tiek izskatīta atsevišķās nodaļās, piemēram, ieteikumi*,* ieteikumi un rekomendācijas un secinājumi, savukārt cita informācija, piemēram, dati*,* avoti*,* izmantotā empīrisko pētījumu bāze, tādā veidā apskatīta netiek, lai gan ir izklāstīta tekstā. Savukārt ievaddaļa var būt formulēta ne tikai kā ievads, bet arī kā vispārējs pārskats vai darba vispārējs apraksts. Izvēles sadaļa pateicības vārdi nav iekļauta tikai vienā no pētītajiem disertāciju kopsavilkumiem. Lai gan dažās disertācijās ir terminu glosārijs, varētu būt lietderīgi to iekļaut visos disertāciju kopsavilkumos, lai precizētu disertācijās un to kopsavilkumos lietoto nozares terminu nozīmi.
8. Deiktiskās frāzes telpas dimensijas raksturošanai, prospektīvās un retrospektīvās frāzes laika dimensijas izteikšanai ir būtiski tekstveides elementi, kas tiek izmantoti vadībzinātnes doktora disertāciju kopsavilkumu tekstos un atvieglo minēto tekstu

uztveri. Deiktiskās norādes vadībzinātnes kopsavilkumu tekstos var attiekties uz pētījumu, faktu vai autoru. Vietniekvārdi šajās funkcijās tiek izmantoti biežāk nekā apstākļa vārdi. Angļu valodas norādāmie vietniekvārdi *this/these* lietoti biežāk nekā that/those. Retrospektīvas frāzes pētītajos tekstos izmantotas, lai atsauktos uz iepriekš veiktajiem vai minētajiem pētījumiem. Prospektīvās frāzes izskatītajos tekstos izmantotas, lai aprakstītu veicamos pētījumus vai tos paskaidrotu tālāk tekstā. Prospektīvās frāzes bieži izmantotas konstrukcijās ar *above* / kā jau minēts un *as indicated below* / kā norādīts tālāk tekstā, kā arī *hereinafter*/turpmāk.

9. Pētījumā sniegts pārskats par pirmās personas/trešās personas, ciešamās kārtas un bezpersonisko konstrukciju lietojumu vadībzinātnes doktora disertāciju kopsavilkumu tekstos angļu un latviešu valodā, kas var kalpot kā uzziņas materiāls doktorantiem un tulkotājiem. Rezultāti liecina, ka autora klātesamības formulējumos dominē nominālās vārdkopas, kas ietver leksēmu autors(-e), kopsavilkumos latviešu valodā pirmās personas vietniekvārdi ir lietoti reti, un ir plaši izmantotas bezpersoniskās konstrukcijas.
10. Šajā pētījumā analizētas evaluatīvās konstrukcijas. Ir konstatēts, ka minētās konstrukcijas bieži tiek izmantotas vadībzinātnes kopsavilkuma tekstos. No modālo darbības vārdu lietojuma analīzes var secināt, ka vadībzinātnes disertāciju tekstos modālie darbības vārdi var tikt izmantoti noteiktības (kategoriskuma) vai nenoteiktības (pieļāvuma) izteikšanas funkcijā, un tulkošanas procesā uzmanība jāpievērš autora izteiktās sākotnējās nozīmes saglabāšanai.
11. Minēto tekstu rakstīšanā un tulkošanā jāpievērš uzmanība arī terminoloģijai, piemēram, tulkotāju viltusdraugiem. Promocijas darbā ir veikta to tulkotāja viltusdraugu semantiskā analīze, kas varētu radīt grūtības tulkošanas procesā un ir identificēti pētītajos tekstos. Pētot leksiku disertāciju kopsavilkumu tekstos, analizētas viltusdraugus veidojošo vārdu pāru semantisko struktūru atšķirības un atbilstošie semantisko attieksmju tipi.

Turpmākās izpētes perspektīvas

1. Varētu būt noderīgi turpināt pētījumus, kas saistīti ar makrostruktūru un tās elementu formulējumiem vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumu tekstos. Turpmākie pētījumi varētu pievērsties arī attiecīgo tekstu salīdzināšanai ar Baltijas valstu vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumu tekstiem, kam būs nepieciešams specializēts dažādu periodu zinātnisko tekstu korpuss.
2. Ieteicams būtu veikt diahronisku pētījumu par citu valodu ietekmi vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumu tekstiem latviešu valodā. Tam būtu nepieciešama senāko kopsavilkumu tekstu digitalizācija.

   Ņemot vērā, ka šobrīd studentu mobilitāti Latvijā galvenokārt pārstāv studenti no Indijas, Uzbekistānas, Ķīnas, Ukrainas un Vācijas, bet lielākā daļa studentu, īpaši no Indijas un Ķīnas, vēl nav sasnieguši doktorantūras vai disertāciju rakstīšanas līmeni, iespējams, būs nepieciešams vairāk kontrastīvo pētījumu par disertāciju kopsavilkumu tekstiem angļu un latviešu valodā, jo akadēmisko tekstu rakstīšanas tradīcijas dažādās pasaules daļās var atšķirties.

3. Vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumu mikrostruktūru var izpētīt sīkāk, lai noteiktu, vai mikrostruktūras elementi, piemēram, autora bezpersoniskums klātesamības formulējumos, citēšanas un pārfrāzēšanas veidi, atsauces uz citu autoru pētījumiem u. c., ir vispārināmi, proti, attiecināmi uz vispārējo latviešu zinātnes valodu, vai specifiski zinātņu nozarēs vai apakšnozarēs un, iespējams, pat atšķirīgi, atkarībā no tādiem faktoriem kā laiks un vieta, kur veikti vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumos izklāstītie pētījumi.
4. Ņemot vērā, ka metaforu lietojums šajā disertācijā nav pētīts un nominalizācija ir pētīta tikai attiecībā uz to, kā ir formulēti pētījuma uzdevumi, turpmākie pētījumi varētu ietvert metaforu un nominalizācijas sīkāku izpēti.
5. Angļu un latviešu valodas interlingvālo atšķirību aspektā varētu sīkāk izpētīt autora pozicionējuma un lasītāja iesaistes norādes, piemēram, modālos darbības vārdus, informācijas avota norādes, apstākļa vārdu un bezpersonisko konstrukciju lietojumu, īpašu uzmanību pievēršot tam, kā tulkojumā tiek izteikta oriģinālteksta nozīme.

Tēzes

1. Šajā promocijas darbā parādīts, ka doktora disertāciju kopsavilkumu tekstus vadībzinātnē un to tulkojumus angļu un latviešu valodā var sistemātiski analizēt ar sastatāmās valodniecības metodēm, izmantojot gan unilaterālos, gan bilaterālos korpuslingvistiskos paņēmienus. Pētījumā izveidoto korpusu analīze ar *AntConc* programmatūru ļāva statistiski pamatoti salīdzināt mikrostruktūras un makrostruktūras lingvistiskās pazīmes četros paralēlajos korpusos ar 120 disertāciju kopsavilkumu tekstiem.
2. Pētījums parāda, ka vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumu tekstu makrostruktūra pārsvarā ir vienota un konvencionalizēta saskaņā ar normatīvajām prasībām. Lai gan disertāciju kopsavilkumi atspoguļo pilnu disertāciju struktūru, to organizācija kalpo noteiktam komunikatīvam mērķim. Atšķirības galvenokārt pastāv virsrakstos un terminoloģijā.
3. Promocijas darba pētījumā konstatēts, ka vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumu tekstu tulkošana ir saistīta ar sistemātiskiem izaicinājumiem angļu–latviešu un latviešu–angļu valodu kombinācijās, piemēram, viltusdraugu lietošanu, ar aizguvumiem saistīto interferenci un gramatiskās un leksiskās izvēles atšķirībām. Secinājumi apstiprina starpvalodu atšķirības autora klātesamības formulējumos. Disertāciju kopsavilkumu tekstos latviešu valodā galvenokārt izmantotas bezpersoniskas un objektīvas konstrukcijas, savukārt kopsavilkumu teksti angļu valodā liecina par plašāku pirmās personas formu lietojumu. Pašatsauces pirmajā personā lietotas galvenokārt parateksta nodaļās. Nominālās vārdkopas, kas ietver autors/autor(e), ir bieži sastopamas abās valodās, un ciešamās kārtas konstrukcijas izmantotas kā objektivitātes nodrošināšanas stratēģija. Deiktiskās frāzes veicina teksta kohēziju un teksta strukturēšanu abās valodās.
4. Leksiski semantiskā neatbilstība atkārtojas un ir identificējama problēma vadībzinātnes disertāciju kopsavilkumu tekstu tulkošanā. Semantiskā analīze palīdzēja noteikt interferenci un tulkošanas grūtību avotus. Lai gan lielākajai tulkojumu daļai kvalitāte ir augsta, raksturīgas atkārtotas problēmas ir artikulu lietojums angļu valodā, piederības konstrukcijas un skaitļa saskaņojuma kļūdas. Termina *synopsis* lietošana disertācijas kopsavilkuma apzīmēšanai ilustrē akadēmiskās tulkošanas terminoloģisko nekonsekvenci.

Bibliogrāfija

Avoti

1. FOS (2015) – Frascati Manual. *Guidelines for Collecting and Reporting Data on Research and Experimental Development.* Pieejams: https://read.oecd-ilibrary.org/science-and-technology/frascati-manual-2015_9789264239012-en#page60 [Skatīts 08.09.2025].
2. GLT-e (2023) – *Glossary of Linguistic Terms*. Pieejams: https://glossary.sil.org/term/text-genre. [Skatīts 06.05.2023].
3. VVL (2000) – *Valsts valodas likums*. Latvijas Vēstnesis, 428/433, 21.12.1999; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 1, 13.01.2000. Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/14740-valsts-valodas-likums. [Skatīts 13.09.2023].
4. LUM-e (2023) – *Lancaster University Management School Home Page*. Pieejams: https://web.archive.org/web/20090725065138/http://www.lums.lancs.ac.uk/departments/ManSci/DeptProfile/WhatisManSci/ [Skatīts 15.07.2023].
5. MK (2005) – Ministru kabineta noteikumi Nr. 1001. *Zinātniskā doktora grāda piešķiršanas (promocijas) kārtība un kritēriji. Rīgā, 27.12.2005 (prot. Nr. 77 2. §)*, *(Noteikumu nosaukums grozīts ar MK 14.08.2018. noteikumiem Nr. 522).* Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/124787-zinatniska-doktora-grada-pieskirsanas-promocijas-kartiba-un-kriteriji [Skatīts 12.09.2023].
6. OED-e (2023) *Online Etymology Dictionary.* Pieejams: https://www.etymonline.com. [Skatīts 09.07.2025].
7. TH-e (2023) – *What is Management Science*? Pieejams: www.toolshero.com/tag/management-science [Skatīts 16.01.2023].

Literatūras saraksts

1. Aaronson, S. (1977). Style in scientific writing. E. Garfield (red.), *Essays of an information scientist* (3), 4–13. Pieejams: https://garfield.library.upenn.edu/essays/v3p004y1977-78.pdf [Skatīts: 22.07.2023].
2. Altenberg, B., & Granger, S. (2002). *Lexis in contrast: Corpus-based approaches.* Studies in Corpus Linguistics (7). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
3. Ansberga, S., & Dubova, A. (2020). Zinātniskā raksta struktūra humanitārajās zinātnēs. G. Smiltniece & L. Lauze (atb. red.), *Vārds un tā pētīšanas aspekti: rakstu krājums*, 24(1/2), Liepāja: LiePA, 234–242.
4. Anthony, L. (2011). AntConc: A learner- and classroom-friendly, multi-platform corpus analysis toolkit. *Proceedings of IWLeL*, 7–13.
5. Bakhtin, M. (1986). The problem of speech genres and the problem of the text. C. Emerson & M. Holquist (red.), *Speech genres and other late essays.* Austin: University of Texas Press, 250–317.
6. Baldunčiks, J. (1989). *Anglicismi latviešu valodā.* Rīga: Zinātne.
7. Baldunčiks, J. (2005). Tulkotāja viltusdraugu problēma: No vārdiem pie darbiem. *Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi,* 1. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 56–64.
8. Baltiņš, M. (2007a). Sekmīgas un vispusīgas terminu sistēmas izveides ekstralingvistiski šķēršļi. *Mūsdienu valoda mūsdienu sabiedrībā.* Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 12–16.

9. Baltiņš, M. (2007b). Terminoloģijas procesa normatīvā bāze. *Valsts valodas komisijas raksti,* 3, Rīga: Zinātne, 32–53.
10. Beaugrande de, R., & Dressler, W. (1981). *Introduction to Text Linguistics*. London: Longman.
11. Bhatia, V. (2014). *Worlds of written discourse: A genre-based view.* London: Bloomsbury.
12. Biber, D., Johansson, S., Leech, G., Conrad, S. & Finegan, E. (1999). Longman grammar of spoken and written English. Harlow: Longman.
13. Biel, L. (2018). Genre analysis and translation. K. Malmkjær (red.), *The Routledge handbook of translation studies and linguistics.* New York: Routledge, 151–165.
14. Breitkopf, A., & Vassileva, I. (2007). Osteuropäischer Wissenschaftsstil. P. Auer & H. Baßler (red.), *Reden und Schreiben in der Wissenschaft.* Frankfurt/New York: Campus, 211–224.
15. Bühler, K. (1934). *Sprachtheorie.* Stuttgart/New York: Fischer.
16. Bühler, K. (1990). *Theory of Language: The Representational Function of Language.* Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
17. Bühler, K. (2011). *Theory of language: The representational function of language*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
18. Bunton, D. (2002). Generic moves in PhD thesis introductions. J. Flowerdew (red.), *Academic Discourse*. London: Longman, 57–75.
19. Bunton, D. (2005). The Structure of PhD Conclusion Chapters. *Journal of English for Academic Purposes* 4 (3), 207–224.
20. Catford, J. C. (1965). *A linguistic theory of translation.* London: OUP.
21. Chamizo-Domínguez, P. J. (2008). *Semantics and pragmatics of false friends.* New York: Taylor & Francis.
22. Cruse, A. (2000). *Meaning in language.* Oxford: OUP.
23. De Avezedo do Campo, J. L. (1998). Kontrastive Linguistik und Übersetzungswissenschaft. Rostock: Universität Rostock.
24. Dörnyei, Z. (2007). *Research methods in applied linguistics.* Oxford: OUP.
25. Dubova, A., & Proveja, E. (2018). Projekts "Zinātnisko ievadtekstu valoda un struktūra – korpuslingvistiskie paņēmieni zinātnisko tekstu analīzē". G. Smiltniece & L. Lauze (atb. red.). *Vārds un tā pētīšanas aspekti:* rakstu krājums, 22 (1/2). Liepāja: LiePA, 42.–51.
26. Dubova, A. (2019). Sekundāro zinātnisko tekstu atlase un to makrostruktūras izpēte. G. Smiltniece & L. Lauze (atb. red.). *Vārds un tā pētīšanas aspekti*: rakstu krājums, 23(1/2). Liepāja: LiePA, 277.–286.
27. Dubova, A., Egle, B., & Proveja, E. (2020). IMRAD usage in Latvian language research papers. *Proceedings of CBU in Social Sciences*, 1, 33–39. Pieejams: https://doi.org/10.12955/pss.v1.42, [Skatīts: 29.06.2023].
28. Dubova, A., Laiveniece, D., Egle, D., Lele-Rozentāle Dz. (2023). Metadiskursa analīzes teorija latviešu zinātnisko tekstu pētniecībai. *Linguistica Lettica. S.* Berra, S. (atb. red.). Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 170–196.
29. Dubova, A., Laiveniece, D., Proveja, E., & Egle, B. (2020). National Language in Science: The Case of Latvian. *Journal of Education, Culture and Society*, 11(1), 325–342.
30. Dubova, A., Leitāne, M., Lele-Rozentāle, Dz. (2009). *Zinātniskā komunikācija starpkultūru kontekstā. I.* d., sērija B: Kontrastīvie pētījumi, 1. Ventspils: VeA, Lietišķās valodniecības centrs.
31. Dudley-Evans, T., & St John, M. J. (1998). *Developments in English for Specific*

Purposes: A Multi-Disciplinary Approach. Cambridge: Cambridge University Press.
32. Egle, B., Kopankina, I., & Tomase, K. (2021). Zinātniskais raksts un tā makrostruktūra. Sociālās zinātnes. Grāmatā: A. Dubova (red.), Zinātnes valoda: stils, teksts, konteksts. Rīga: Zinātne, 145–152.
33. Fisiak, J. (1981). *Contrastive Linguistics and the Language Teacher*. New York: Pergamon.
34. Galtung, J. (1981). Structure, culture, and intellectual style: An essay comparing Saxonic, Teutonic, Gallic, and Nipponic approaches. Social Science Information, 20(6), 817–856. Pieejams: https://doi.org/10.1177/053901848102000601 [Skatīts: 05.11.2026].
35. Galtung, J. (1985). *Ein vergleichender Essay über sachsonische, teutonische, gallische und nipponische Wissenschaft*. Wierlacher, Alois (red.): Das Fremde und das Eigene: Prolegomena zu einer interkulturellen Germanistik. München: Iudicium, 151–196.
36. Gläser, R. (1990). *Fachtextsorten im Englischen*. Tübingen: Narr.
37. Gläser, R. (1998). Fachtextsorten der Wissenschaftssprachen I: der wissenschaftliche Zeitschriftenaufsatz. Lothar Hoffmann, Hartwig Kalverkämper, Hermann Ernst Wiegand (red.). Fachsprachen. Languages for Special Purposes. Ein internationales Handbuch zur Fachsprachenforschung und Terminologie Wissenschaft. *An International Handbook of Special-Language and Terminology Research.* (1). Berlin, New York: De Gruyter, 482–488.
38. Göpferich, S. (1995). *Textsorten in Naturwissenschaften und Technik. Pragmatische Typologie – Kontrastierung – Translation* (Forum für Fachsprachen-Forschung, Bd. 27). Tübingen: Narr.
39. Halliday, M. A. K., & Martin, J. R. (1993). *Writing Science: Literacy and Discursive Power*. London, Washington, D.C.: The Falmer Press.
40. Halliday, M. A. K. (2004). Things and Relations: Regrammaticizing Experience as Technical Knowledge. *The Language of Science: The Collected Works of M. A. K. Halliday* (5. sēj., red. J. Webster). New York: Continuum, 49–102.
41. Halliday, M. A. K., & Matthiessen, C. M. I. M. (2004). *An Introduction to Functional Grammar* (3rd edition). London: Edward Arnold.
42. Halliday, M., MacIntosh, A., & Strevens, P. (1964). The linguistic sciences and language teaching. London: Longman.
43. Halliday, M. A. K. (1978). Language as Social Semiotic: The Social Interpretation of Language and Meaning. London: Edward Arnold.
44. Halliday, M. A. K., & Hasan, R. (1976). *Cohesion in English*. Hong Kong: Longman.
45. Halliday, M. A. K. (1998). Language and Knowledge: The 'Unpacking' of Text. Grāmatā: *The Language of Science: The Collected Works of M. A. K. Halliday* (5. sēj., red. J. Webster). London, New York: Continuum, 24–49.
46. Hans, A., & Hans, E. (2014). Role of Professional Communication in Today's World of Business and Commerce. *Quest Journals: Journal of Research in Humanities and Social Science*, 2(9), 72–76.
47. Hayward, T., & Moulin, A. (1984). False friends invigorated. Grāmatā: R. R. K. Hartmann (red.), *Lexeter '83 Proceedings: Papers from the International Conference on Lexicography at Exeter*. Tübingen: De Gruyter, 190–198.
48. Heinemann, M. & Heinemann, W. (2002). *Grundlagen der Textlinguistik: Interaktion–Text–Diskurs*. Tübingen: Niemeyer.
49. Hyland, K., & Hamp-Lyons, L. (2002). EAP: Issues and directions. Journal of English

for Academic Purposes, 1, 1–12.
50. Hyland, K., & Bondi, M. (2006). Academic Discourse Across Disciplines. *Linguistic Insights: Studies in Language and Communication* (42. sēj., red. M. Gotti). Bern: Peter Lang, 17–49.
51. Hyland, K., & Tse, P. (2005a). Evaluative that constructions: Signalling stance in research abstracts. *Functions of Language*, 12(1), 39–63.
52. Hyland, K., & Tse, P. (2005b). Hooking the reader: A corpus study of evaluative that in abstracts. *English for Specific Purposes*, 24, 123–139.
53. Hyland, K. (1998). Hedging in Scientific Research Articles. Amsterdam: John Benjamins.
54. Hyland, K. (2002a). Options of identity in academic writing. *ELT Journal*, 56(4), 351–358.
55. Hyland, K. (2002b). Teaching and Researching Writing. *Applied Linguistics in Action*, Christopher N. Candlin and David R. Hall (red.), Great Britain: Pearson Education Limited.
56. Hyland, K. (2005a). Stance and engagement: A model of interaction in academic discourse. *Discourse Studies*, 7(2), 173–192.
57. Hyland, K. (2005b). *Metadiscourse: Exploring Interaction in Writing*. London: Bloomsbury.
58. Hyland, K. (2006). *English for Academic Purposes: An Advanced Resource Book*. London: Routledge.
59. Hyland, K. (2008). Genre and academic writing in the disciplines. Language Teaching, 41(4), 543–562. Pieejams: https://doi.org/10.1017/S0261444808005235 [Skatīts: 05.11.2026].
60. Hyland, K. (2010). Researching writing. Grāmatā: B. Paltridge & A. Phakiti (red.), *Continuum Companion to Second Language Research Methods*. London: Continuum, 191–204.
61. Hyland, K. (2015b). Genre, discipline, and identity. Journal of English for Academic Purposes, 19, 32–43.
62. Hyland, K. (2015c). Corpora and written academic English. Grāmatā: D. Biber & R. Reppen (red.), The Cambridge Handbook of English Corpus Linguistics. Cambridge: Cambridge University Press, 292–308.
63. Hyland, K. (2018a). English for specific purposes: Some influences and impacts. Grāmatā: A. Gao, C. Davison, & C. Lung (red.), The International Handbook of English Language Teaching (2. izd.). Norwell: Springer.
64. Hyland, K. (2009). *Academic discourse: English in a global context*. London: Continuum.
65. Hyland, K., & Jiang, F. (2016). Change of attitude? A diachronic study of stance. *Written Communication*, 33(3), 251–274.
66. Jakobson, R. (1960). Linguistics and poetics. T. A. Sebeok (red.), *Style in Language*. Cambridge, MA: MIT Press, 350–377.
67. Jalayeri, P. (2010). *Different Approaches to Translation*. Isfahan: Sheikh Bahaei University.
68. Kade, O. (1968). Kommunikationswissenschaftliche Probleme der Translation. In *Grundfragen der Übersetzungswissenschaft,* A. Neubert (red.), 3–20.
69. Kalnbērziņa, V. (2015). Ciešamā kārta latviešu un angļu zinātniskajā rakstu valodā. Grāmatā: A. Kalnača & I. Lokmane (sast. un red.), *Valoda: nozīme un forma* (6). Rīga:

LU, 147–154.
70. Kamler, B. & Thomson, P. (2014). Helping Doctoral Students Write: Pedagogies for Supervision. New York: Routledge.
71. Károly, K. (2024). Toward a conceptual model of academic translation competence. *International Journal of Applied Linguistics*, 34 (4). Pieejams: https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/ijal.12644 [Skatīts: 15.07.2025].
72. Kintsch, W., & van Dijk, T. A. (1978). Toward a model of text comprehension and production. *Psychological Review*, 85 (5), 363–394.
73. Koessler, M., & Derocquigny, J. (1928). *Les faux amis, ou les trahisons du vocabulaire anglais: conseils aux traducteurs.* Paris: Vuibert.
74. Kretzenbacher, H. L. (1998). Fachsprache als Wissenschaftssprache. L. Hoffmann et al. (red.), *Fachsprachen: Languages for Special Purposes* (1. sēj.). Berlin/New York: De Gruyter, 133–142.
75. Krzeszowski, T. P. (1990). *Contrasting Languages: The Scope of Contrastive Linguistics*. Berlin: Mouton de Gruyter.
76. Laiveniece, D., & Dubova, A. (2021). Latviešu zinātnes valodas pētniecības virzieni 21. gadsimtā: literatūras apskats. *Baltu filoloģija*, 30 (1/2), 72–93.
77. Laiveniece, D. (2021). Zinātnes valodas apraksti brošūrās, grāmatās un monogrāfijās. Dubova, A. (atb. red.). *Zinātnes valoda: stils, teksts, konteksts*. Rīga: Zinātne, 76–91.
78. Laiveniece, D. (2015). *Zinātniskās rakstīšanas skola*. Liepāja: LiePA.
79. Laiveniece, D. (2010). Subjektīvā un objektīvā izteiksmes veidi zinātnes valodā. *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 14(1). Fonētika, gramatika, leksika, stilistika. Vārda diahroniskais un areālais aspekts. Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Gunta Smiltniece. Liepāja: LiePA, 128–138.
80. Lancaster, Z. (2016). Using corpus results to guide the discourse-based interview: A study of one student's awareness of stance in academic writing in philosophy. *Journal of Writing Research*, 8(1), 119–148.
81. Langacker, W. (2002). Deixis and subjectivity. F. Brisard (red.), *Grounding: The epistemic footing of deixis and reference.* Berlin/Boston: De Gruyter, 1–28.
82. Lee, D. (2001) Genres, Registers, Text Types, Domains, and Styles: Clarifying the Concepts and Navigating a Path through the BNC Jungle. *Language Learning & Technology,* 5(3), 37–72.
83. Leech, N. L. & Onwuegbuzie, A. J. (2009). A typology of mixed methods research designs. *Quality & Quantity.* 43 (2), 265–275.
84. Lele-Rozentāle, Dz., & Egle, B. (2018). Vārdkopas mūsdienu latviešu zinātnes valodā. Starpdisciplināri orientētas korpuslingvistiskas analīzes rezultāti. G. Smiltniece, L. Lauze (atb. red.). *Vārds un tā pētīšanas aspekti: rakstu krājums*, 22 (1/2). Liepāja: LiePA, 92–100.
85. Lele-Rozentāle, Dz. (2016). Intertextualität in deutschen und lettischen linguistischen Aufsätzen: Kontrastive Analyse und interkulturelle Interpretation. Eglė Kontutytė, Vaiva Žeimantienė (red.). *Sprache in der Wissenschaft. Germanistische Einblicke* (Duisburger Arbeiten zur Sprach- und Kulturwissenschaft, Bd. 111). Frankfurt a. M.: Lang, 161–174.
86. Levinson, S. C. (2008). *Pragmatics*. Oxford: Oxford University Press.
87. Lipczuk, R. (1991). "Falsche Freunde des Übersetzers": Forschungsprobleme und Streitfragen. Eijiro Iwasaki (red.). Begegnung mit dem "Fremden": Grenzen –

Traditionen – Vergleiche. [Akten des Internationalen Germanisten-Kongresses in Tokio 1990]. Akten des VII. Bd. 4. München: Iudicium, 404–411.
88. Malmkjær, K. (2009). *The Routledge Linguistics Encyclopedia*, Taylor & Francis e-Library. https://www.routledge.com/The-Routledge- Linguistics-Encyclopedia/Malmkjaer/p/book/9780415424325 [Skatīts: 05.11.2026].
89. Malmkjær, K. (red.) (2018). *The Routledge Handbook of Translation Studies and Linguistics*. New York: Routledge. Pieejams: https://www.routledge.com/The-Routledge-Handbook-of-Translation-Studies-and-Linguistics/Malmkjaer/p/book/9780367735456 [Skatīts: 23.01.2026].
90. Markkanen, R., & Schröder, H. (1989). Hedging as a translation problem in scientific texts. Grāmatā: L. Hartmann & M. Nordman (red.), *Special language: From human thinking to thinking machines*. Philadelphia/Clevedon, 171–179.
91. Mārtinsone, K., & Pipere, A. (zin. red.) (2018). Zinātniskā rakstīšana un pētījumu rezultātu izplatīšana. Rīga: RSU, 77–78.
92. Munday, J. (2009). The Routledge companion to translation studies. London & New York: Routledge.
93. Nerlich, B., & Chamizo-Dominguez, P. (2002). False friends: Their origin and semantics in some selected languages. *Journal of Pragmatics,* 34*,* 1833–1849.
94. Newmark, P. (2007). A new theory of translation. Grāmatā: *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. Studia Minora Facultatis Philosophicae Universitatis Brunensis, Series S: Brno Studies in English* (13). Brno: Masaryk University, 7–19.
95. Nida, E. A. (1964). *Towards a science of translating with special reference to principles and procedures involved in Bible translating.* Leiden: Brill.
96. Nord, C. (1997). *Translating as a Purposeful Activity: Functionalist Approaches Explained*. Manchester: St. Jerome.
97. O'Halloran, K. L. (2005). *Mathematical Discourse: Language, Symbolism and Visual Images*. London: Continuum.
98. Paltridge, B. (2002). T*hesis and dissertation writing: An examination of published advice and actual practice. English for Specific Purposes*, 21(2), 125–143.
99. Paltridge, B., & Starfield, S. (2007). *Thesis and dissertation writing in a second language.* New York: Routledge.
100. Rozenbergs, J. (1995). *Latviešu valodas stilistika*. Rīga: Zvaigzne ABC.
101. Peirce, C. S. (1932). *Collected papers of Charles Sanders Peirce* (1.–8. sēj.). Cambridge, MA: Harvard University Press.
102. Rabinowitz, H., & Vogel, S. (red.) (2009). *The manual of scientific style: A guide for authors, editors, and researchers.* Boston, MA: Academic Press/Elsevier, 5–8.
103. Reiss, K. (1983). Adequacy and equivalence in translation. The Bible Translator, 34(3).
104. Roelcke, T. (2024). Functions of specialist communication. *Linguistic Meetings in Wrocław*, 25(I), 203–213.
105. Reiss, K. (1989). Text-types, translation types and translation assessment (tulk. A. Chesterman). Grāmatā: *A. Chesterman (red.), Readings in Translation Theory*. Helsinki: Finn Lectura, 105–115. (Oriģināldarbs publicēts 1977. gadā).
106. Reiss, K., & Vermeer, H. J. (1984). *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie.* Tübingen: Niemeyer.
107. Salager-Meyer, F. (1994). Hedges and textual communicative function in medical English written discourse. *English for Specific Purposes, 13(2),* 149–171.
108. Schäffner, C. (2019). Translation and discourse analysis. *Slovo RU: Baltic Accent,*

10(3), 28–42.
109. Schatte, C. (1990). Internationalismen und "falsche Freunde" in den Lexika des Deutschen und des Polnischen. Grāmatā: P. Braun, B. Schaeder, & J. Volmert (red.), *Internationalismen*. Tübingen: Niemeyer, 87–93.
110. Schmied, J. (2011). *Research in English language and linguistics.* Göttingen: Cuvillier.
111. Schmied, J. (2014). Graduate academic writing in Europe in comparison. J. Schmied (red.), *Academic writing for South Eastern Europe*. Göttingen: Cuvillier, 1–24
112. Skujiņa, V. (2005a). Par dažām jaunākajām tendencēm latviešu valodas attīstībā. *Linguistica Lettica, 14,* 66–75.
113. Skujiņa, V. (2005b). Termins – noturīgais un mainīgais. *Valsts valodas komisijas raksti, 1,* 128–135.
114. Swales, J. M. (1990). *Genre analysis.* Cambridge: Cambridge University Press.
115. Swales, J. M. (2004). *Research genres.* Cambridge: Cambridge University Press.
116. Swales, J. M. (2011). A critical view on the use of corpora. V. Viana, S. Zyngier, & G. Barnbrook (red.), *Perspectives on corpus linguistics*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 221–227.
117. Swales, J. M., & Feak, C. B. (1994). Academic Writing for Graduate Students: Essential Tasks and Skills. Ann Arbor: University of Michigan Press.
118. Swales, J. M., & Feak, C. B. (2012). *Academic writing for graduate students* (3. izd.). Ann Arbor: University of Michigan Press.
119. Taboada, M. T. (2004). *Building coherence and cohesion.* Amsterdam: John Benjamins.
120. Teubert, W. (2001). Corpus linguistics and lexicography. *International Journal of Corpus Linguistics, 6,* 125–153.
121. Tognini-Bonelli, E. (2001). *Corpus linguistics at work.* Amsterdam: John Benjamins.
122. Van Dijk, T. A. (1980). *Macrostructures*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
123. Van Dijk, T. A. (2012). Discourse and knowledge. Grāmatā: The Routledge handbook of discourse analysis. London & New York: Routledge.
124. Van Dijk, T. A., & Kintsch, W. (1983). Strategies of discourse comprehension. New York: Academic Press.
125. Vassileva, I. (1998). Who am I/who are we in academic writing? *International Journal of Applied Linguistics,* 8(2)*,* 163–190*.*
126. Vassileva, I. (2006). *Author–audience interaction.* St. Augustin: Asgard-Verlag.
127. Vassileva, I. (2014). Bulgarian 'we' and audience involvement in academic writing. T.-S. Pavlidou (red.), *Constructing collectivity*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 287–308.
128. Veisbergs, A. (1996). False friends dictionaries. *Lexicography: Euralex* 1996/2*,* 627–634.
129. Veisbergs, A. (1998). False friends in Latvian dictionaries. *Linguistica Lettica,* 3*,* 12–26.
130. Ventola, E. (1992). Writing scientific English. *International Journal of Applied Linguistics,* 2(2)*,* 191–220.
131. Ventola, E. (1994). From syntax to text. Grāmatā: S. Cmejrková & F. Štícha (red.), The syntax of sentence and text. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 283–303.
132. Ventola, E. (1996). Packing and unpacking of information. Grāmatā: E. Ventola & A. Mauranen (red.), Academic writing. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 153–194.
133. Weinreich, C. (2010). *Das Textsortenspektrum im fachinternen Wissenstransfer.* Berlin/New York: De Gruyter.
134. Wilson, A. (2012). What is a text? *Studies in History and Philosophy of Science,* 43*,* 341–358.
135. Wright, S. E. (2012). Scientific, technical, and medical translation. Grāmatā: K.

Malmkjær & K. Windle (red.), *The Oxford handbook of translation*. Oxford: OUP, 243–261.
136. Žīgure, V. (2008). Leksiskās interferences problēmas ekonomikas tekstu tulkošanā. *Vārds un tā pētīšanas aspekti,* 12(2)*,* 267–275.
137. Znotiņa, I. (2017). *Otrās baltu valodas apguvēju korpuss.* Promocijas darbs. Liepāja: Liepājas Universitāte.

Iveta Kopankina ir valodniece un praktizējoša tulkotāja ar vairāk nekā 40 gadu profesionālo pieredzi. Viņas darbība aptver gan akadēmisko vidi, gan profesionālo tulkošanu, īpašu uzmanību pievēršot zinātnisko tekstu valodai un tulkojuma problemātikai.

Autores pētījums veltīts vadībzinātnes promocijas darbu kopsavilkumu un to tulkojumu lingvistiskajai izpētei latviešu un angļu valodā. Darbā analizēta tekstu makrostruktūra un mikrostruktūra, terminoloģijas lietojums, kā arī autora pozicionējuma izteiksmes līdzekļi, kas ietekmē zinātniskās komunikācijas kvalitāti un tulkojuma precizitāti.

Bijusi vairāku Latvijas augstskolu docētāja, arī tulkotāja Eiropas Savienības un Latvijas Republikas valsts institūcijās un starptautiskajos projektos. Profesionālā pieredze ietver gan sinhrono un secīgo tulkošanu starptautiskās konferencēs, gan specializēto tekstu tulkošanu, īpaši medicīnas un veselības aprūpes, ekonomikas, politikas, vadībzinātnes un izglītības jomās.

Autores akadēmiskā un profesionālā pieredze nodrošina pētījuma teorētisko pamatojumu un praktisko nozīmību, īpaši attiecībā uz zinātniskās komunikācijas kvalitāti un tulkojuma precizitāti.